

Josef Holeček

**DEFINICE NEGATIVNÍCH TRENDŮ V
PROJEKČNÍ A STAVEBNÍ PRAXI Z HLEDISKA
PAMÁTKOVÉ PÉČE**

*

„SUMÁŘ CHYB A SPORNÝCH ZÁSAHŮ“

Praha 2004

Text neprošel jazykovou ani redakční úpravou

OBSAH

Kniha první - Definice pojmů

1. Úvod

- 1.1 **90. léta, etapa ve stavebním a architektonickém vývoji Prahy**
- 1.2 **Cíle materiálu**
- 1.3 **Širší trendy ovlivňující charakter zásahů do památkově chráněných objektů a území**
- 1.4 **Negativní trendy zásahů do památkově chráněných objektů a území**
- 1.5 **Chyby, chybné zásahy a sporná řešení**
 - 1.5.1 Zánik historické struktury
 - 1.5.2 Přidávání, adice nových nevhodných prvků
 - 1.5.3 Celková nevhodná, chybně interpretovaná proměna objektu či území

2. Příklady kvalitních obnov a zásahů do památkově chráněných struktur

- 2.1 **Obecná charakteristika**
- 2.2 **Obnovy a zásahy v jednotlivých oblastech**
 - 2.2.1 Celkové obnovy, rekonstrukce
 - 2.2.2 Obnova fasád
 - 2.2.3 Obnova krovů
 - 2.2.4 Zahrady
 - 2.2.5 Kontextuální soudobé vstupy

3. Negativní trendy

- 3.1 **Přehnaně intenzivní využívání objektů a území**
 - 3.1.1 Zvyšování ekonomické výtěžnosti objektů bez ohledu na jejich památkovou podstatu
 - 3.1.2 Zvyšování ekonomické výtěžnosti předimenzovanými novostavbami
 - 3.1.3 Pseudokulturní využívání objektů
 - 3.1.4 Přílišné zatížení turistickým ruchem
 - 3.1.5 Ostatní
- 3.2 **Negativní trendy v oblasti projekční a stavební praxe**
 - 3.2.1 Bezohlednost k dochované historické substanci
 - 3.2.2 Nevěrohodné, necitlivé a špatně profesionálně zvládnuté tvarosloví nových prvků
 - 3.2.3 Nerespektování metodických postupů při provádění obnov
 - 3.2.4 Nevhodné technologické postupy a materiály
 - 3.2.5 Začleňování nevhodných typových produktů stavebního průmyslu
 - 3.2.6 Tzv. stavařský perfekcionismus a radikalismus v přestavbách
- 3.3 **Oblast výkonu památkové péče**

- 3.3.1 Zaostávání památkové péče za stavebním vývojem, nedostatek koncepčního pohledu, kritérií, pravidel
- 3.3.2 Nízká předvídatelnost výkonu památkové péče

4. Chyby - vymezení

- 4.1 **Pojem chyby a jeho vymezení**
- 4.2 **Rozdělení chyb dle způsobu zásahu do chráněné struktury a vztahu k ní (chyby eliminační, adiční a transformační)**
 - 4.2.1 Chyby eliminační
 - 4.2.2 Chyby adiční
 - 4.2.3 Chyby transformační
- 4.3 **Rozdělení chyb dle významu a charakteru**
 - 4.3.1 Chyby urbanistické
 - 4.3.2 Načítané chyby urbanistického dopadu
 - 4.3.3 Chyby architektonické
 - 4.3.4 Chyby „marginální“
- 4.4 **Rozdělení chyb dle oblastí projevu**

Kniha druhá: Negativní trendy, chyby a sporná řešení v různých oblastech projevu

5. Obnova fasád

- 5.1 **Chyby eliminační**
 - 5.1.1 Pracovní postupy eliminační
 - 5.1.2 Odstraňování prvků historické architektury
- 5.2 **Chyby adiční**
 - 5.2.1 Pracovní postupy s adicí nevhodných materiálů
 - 5.2.2 Adice nevhodných prvků
- 5.3 **Chyby transformační (interpretační)**
 - 5.3.1 Pracovní postupy technologické
 - 5.3.2 Nevhodné a nesprávné interpretace architektonických děl
 - 5.3.3 Chyby v barevnosti
 - 5.3.4 Chyby v pojetí architektonického ztvárnění nových prvků

6. Střešní krajina

- 6.1 **Chyby eliminační**
 - 6.1.1 Nedostatečná ochrana historického a historicky hodnotného krovu
 - 6.1.2 Zánik hodnotných podkrovních prostorů
 - 6.1.3 Radikální výměna střešní krytiny_
 - 6.1.4 Komíny a štítové zdi
- 6.2 **Chyby adiční**
 - 6.2.1 Pracovní postupy s adicí nevhodných materiálů
 - 6.2.2 Adice nevhodných prvků (nevhodně tvarované prvky)
- 6.3 **Chyby transformační (interpretační)**

- 6.3.1 Transformace historicky hodnotných krovů a podkrovních prostorů na průměrně řešené prostory obytné
- 6.3.2 Necitlivá a nevhodná proměna střešní partie díla
- 6.4 Urbanistická dimenze chyb ve střešní krajině**
- 6.4.1 Nedostatečný důraz na zachování pražské střešní krajiny z hlediska kompozice celku
- 6.4.2 Neústrojně zásahy do stabilizovaných pohledových kompozic, vedut
- 6.4.3 Slabá ochrana pohledově mimořádně exponovaných střech
- 6.4.4 Opomíjená ochrana vnitřní diferencovanosti střešní krajiny
- 6.4.5 Narušování charakteru diferencovaných území střešní krajiny
- 6.4.6 Snižování malebnosti a výrazu pražské střešní krajiny

7. Městský interiér

- 7.1 Chyby eliminační**
- 7.1.1 Zanikající obchodní portály a výkladce
- 7.1.2 Dlažby, zejména chodníkové
- 7.2 Chyby adiční**
- 7.2.1 Reklama
- 7.2.2 Obchodní portály
- 7.2.3 Osvětlení nevhodné pro dané prostředí
- 7.3 Chyby transformační**
- 7.3.1 Výkladce
- 7.3.2 Výkladce, reklama, charakter ulice
- 7.3.3 Pěší a klidové zóny, solitérní zeleň
- 7.3.4 Dlažďění

8. Zástavba ve vnitroblocích

- 8.1 Eliminace původní zástavby a adice přehnaných anebo akontextuálních nových hmot**
- 8.2 Nevhodné zásahy do dvorů a vnitrobloků**

9. Interiéry a vnitřní prostory domů

- 9.1 Zánik či potlačení historické struktury stavby**
- 9.2 Zánik a zastření historického charakteru interiérů, nevkus**

Knih první – Definice pojmů

1. Úvod

1.1 90. léta jako etapa ve stavebním a architektonickém vývoji Prahy

90. léta dvacátého století představují významnou etapu ve stavebním vývoji města a jeho postupnou proměnu v podmínkách svobodné tržní společnosti. Od proměn a zásahů výrazných, majících charakter změn urbánní struktury (rozsáhlá nová zástavba v areálu bývalé Ringhofferovy továrny na Smíchově, výstavba desítek soliterních bytových domů doplňujících fragmentarizovanou zástavbu, zejména mimo městské centrum), přes řadu novostaveb v Pražské památkové rezervaci a jejím nejbližším okolí, které zaplnily letité proluky v městském centru, až po nespočetné zásahy drobnější, výrazně měnící například charakter střešní krajiny či architektury pražského parteru. Tyto zásahy jako svého druhu historická vrstva ve staletém vývoji městského organismu na své hlubší zhodnocení teprve čekají. Ucelený pohled historie architektury a architektonické kritiky na toto období – přes desítky dílčích recenzí a úvah v odborných časopisech o současné architektuře, jako jsou zejména časopisy *Architekt* a *Stavba* – dnes ještě postrádáme.

Velmi významnou součástí stavebních aktivit v právě uplynulém desetiletí byla oblast obnovy historické architektury a architektury v územích pod plošnou památkovou ochranou vůbec. Obnova architektury se stala náplní práce významných architektů a představovala rozsáhlou oblast investičních aktivit nesrovnatelnou co do hloubky zásahů s předchozím obdobím socialistické éry. Projevila se ve všech dimenzích stavebních úkolů, které v oblasti obnovy památek existují – od rozsáhlých a důkladných adaptací objektů a jejich komplexů, přes zásahy dílčí, zejména různé půdní vestavby a nástavby, až po změny drobnějšího rázu v oblasti adaptací nových prodejních interiérů a jejich zázemí, obnovy a vytváření nových výkladců apod.

Existence rozsáhlých území pod plošnou památkovou ochranou a výkon památkové péče na těchto územích se staly významným regulačním činitelem pro novou výstavbu i pro způsob nakládání se zde existující zástavbou. Také díky této skutečnosti, přes desítky špatných či sporných řešení, které se právem stávají předmětem kritiky kulturní veřejnosti, se **uchoval základní sumární obraz městského centra poměrně stabilní a měnil se, více či méně vhodně a šťastně, především ve své mikrostruktuře, detailu.** Devadesátá léta také z tohoto důvodu můžeme označit jako období obnovy a přizpůsobování památek současným potřebám. Rozsah demolic a výrazných ztrát již existujících staveb je v tomto období i díky existenci památkové péče nesrovnatelně menší než například v době bouřlivé přestavby městského

organismu za první republiky. Méně uspokojivá je kvalita současných vstupů do městského organismu, které často netvoří plnohodnotnou kulturní vrstvu.

Toto konstatování by nicméně nemělo být sebeuspokojivě bilanční. Udržet celistvý obraz města a zachovat jeho památkově chráněné hodnoty ve světě současných dynamických potřeb, jak požaduje i „*Koncepce účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze*“, je úkolem velmi obtížným a profesionálně náročným, vyžadujícím dobrou komunikaci a spolupráci mezi investory, projektanty a pracovníky památkové péče. Daří se plnit jen částečně.

1.2 Cíle materiálu

Mimořádná architektonická a urbanistická hodnota Prahy a její rozsáhlý a světově významný památkový fond, který v socialistické éře zpustl zanedbáváním, avšak podržel si značnou autenticitu, zavazuje k tomu, aby byl plnohodnotně zachován. Bez dalších chyb, dílčích poškození, ztrát hodnot.

Tento metodický materiál se zabývá definováním negativních trendů a popisem opakovaných nebo zvláště výrazných chyb, které jsou příznačné pro soudobé zásahy do památkově chráněných území a v různé míře snižují jejich památkovou hodnotu.

Je psán z pozic památkové péče – péče o nemovité kulturní památky a území pod plošnou památkovou ochranou. Proto je jistě **jen částečnou a k ochraně hodnot zaměřenou interpretací** dnešního složitého stavebního dění v hlavním městě.

Cílem materiálu je přehledně shromáždit a interpretovat chyby, ke kterým dochází, a jejich zdroje co možná nejpřesnějším způsobem z hlediska architektonického a urbanistického, a poskytnout tak ucelenější obraz o negativní dimenzi dnešního stavebního dění v pražských územích pod plošnou památkovou ochranou. Rozsah chyb je přitom samozřejmě větší než oblast naprojektovaných a posléze i realizovaných zásahů. Týká se též například míry kulturnosti využívání objektů, vandalismu i řady dalších jevů, které přinesla 90. léta ve zvýšené míře, a jimž proto musí být věnována pozornost.

1.3 Širší trendy ovlivňující charakter zásahů do památkově chráněných objektů a území

Zásahy do památkových objektů i území jsou podmíněny četnými faktory, majícími své velmi hluboké zdroje v kulturních tradicích národních, v tradicích nakládání s historickou architekturou, v přístupech k minulosti a jejím hodnotám, ve specifických dílčích tradicích architektonických, dlouhodobém politickém klimatu apod. Jakkoliv se také tato složitá hlediska nepochybně podílejí na způsobech, jimiž dnešní společnost do památkově chráněného prostředí vstupuje, je záběr tohoto materiálu omezenější a zaměřuje se na trendy společenského vývoje, jejichž dopad do sféry ochrany památkových hodnot a způsobů jejich obnovy je zřetelný a prokazatelný.

Jde zejména o:

- a) **oblast ekonomického využívání staveb** a v důsledku toho i území,
- b) **způsoby nakládání s památkově chráněnými objekty v projekční a stavební praxi,**
- c) **užší přístupy a požadavky památkové péče.**

Památkově chráněné objekty i další stavby v územích pod plošnou památkovou ochranou jsou hmotnými statky, jejichž užitná hodnota se naplno projevuje až ve svobodné společnosti s tržní ekonomikou. Výrazné a sílící ekonomické využívání staveb zajišťuje jejich obnovu a funkční údržbu, pro níž poskytuje finanční zdroje a vede k proměně charakteru i náplně území. Projekční a stavební praxe podmiňuje jejich konkrétní funkční proměny pro potřeby současné společnosti. Výkon památkové péče a jeho požadavky představují potom významný korektiv podoby změn, jimiž dnes objekty v památkově chráněných územích procházejí. Využívání ekonomického potenciálu staveb, prudký rozvoj architektonické tvořivosti a celého stavebního dodavatelského trhu i postupně se prohlubující poznání v oboru památkové péče umožňují citlivé a vhodné adaptace staveb zanedbaných v socialistické éře, záchranu i dlouhodobou ochranu památkových hodnot a je možné je považovat za trendy zásadně pozitivní. Nicméně i zde existují dlouhodobější dílčí trendy v užívání objektů a způsobech jejich proměn, které neumožňují ochranu památkových hodnot, ale vedou spíše k jejich zániku. Jim je věnován následující oddíl.

1.4 Negativní trendy zásahů do památkově chráněných objektů a území

Trendy označované v tomto materiálu jako **negativní** (viz podrobněji zejména [kapitola 3.](#)) představují tu část nebo vrstvu širších společenských trendů, které narušují a poškozují podstatu památkově chráněných objektů a území a **jsou založeny** na různě podmíněném **nerespektování či odmítání základních zásad obnovy** - zásady šetrnosti k dochované historické substanci, zásady respektování historické vrstevnatosti, zásady věrohodnosti a zásady kontextuálního přístupu. Představují jakési svého druhu „podhoubí“, z něhož vyrůstají jednotlivé konkrétní chyby.

Tyto trendy jsou negativní dimenzí výše uvedených obecnějších dobových trendů, které se problematiky památkové péče zvláště dotýkají, a jsou i obdobně rozděleny do tří oblastí:

- a) **nepřiměřeného, přehnaného využívání objektů a území,**
- b) **projekční a stavební praxe,** která realizuje záměry takového využití,
- c) **vlastního výkonu památkové péče.**

Tyto oblasti jsou vzájemně úzce propojeny. Zejména **nepřiměřené** ekonomické využití podmiňuje **konkrétní nevhodná** architektonická **řešení**. Řada představ o současných vstupech do historického prostředí je i v prostředí památkové péče

deformována projekční a stavební praxí. Ta často přebírá i iniciativu, inspiruje a motivuje k nadměrnému využití objektů (jako se tomu stalo v případě kompaktní vestavby do staré budovy celnice na náměstí Republiky).

Nepochybně negativní skutečností zůstává, že po celá devadesátá léta **neformulovala pražská památková péče dostatečně jasně a zároveň přesně, jaké hodnoty vlastně chrání a co to znamená pro jejich obnovu i pro nové architektonické vstupy do historických kontextů.** Praxe posuzování jednotlivých záměrů a projektů se neopírala o širší koncepční rámec, jak je charakterizováno i v [1. kapitole „Koncepce účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze“](#).

Zcela specifickou oblast představuje nízká a **nedostatečná kvalita současných architektonických a designérských řešení** a nekvalitního stavebního provedení, založená mnohdy na neznalosti zásad památkové péče anebo nezřídka i na jejich odmítání.

Značná část současné architektonické produkce je pokleslým eklektickým postmodernismem, kvalitní neomoderní architektura, zakládající hodnotnou vrstvu současnou ve staletém vývoji města, představuje tendenci výrazně menšinovou. I takto orientovaná tvorba však může v případě vstupů do hodnotných a stabilizovaných historických kontextů pro svou razantní a svébytnou, avšak občas zjednodušující poetiku neodpovídat zájmům památkové péče.

Výstižné jsou v tomto ohledu dva v nedávné době zevrubně odborně i mediálně probírané neomoderní vstupy do obzvláště hodnotného historického kontextu – prosklené zakončení přistavěného schodišťového tělesa u Sovových mlýnů, adaptovaných na muzeum moderního českého výtvarného umění a koncepce adaptace kostela Sv. Anny pro koncertní síň. Kvalitní a v užším smyslu kontextuální tvorba konzervativnějšího tvůrčího přístupu je potom v českých podmínkách výjimečná. Absence konzervativnějších kvalitních přístupů je limitem, který do značné míry předurčuje podobu změnových stavů v památkově chráněných územích.

V jistém smyslu celý dlouhý vývoj české architektonické kultury ve druhé polovině minulého století, charakterizovaný potlačováním a omezováním svobodné tvorby moderní v éře totalitní a později nadšenou a překotnou akceptací přístupů postmoderních a praktickým vymizením tvořivých konzervativnějších přístupů po druhé světové válce, je velkým limitem a svého druhu negativním trendem. Takovéto subtilnější trendy v kontextu duchovní kultury, mající radikálně odlišná hodnocení různými tvůrci, kritiky i veřejností, se však těžko prokazují v konkrétních řešeních a jejich popis pro potřeby výkonu památkové péče stěžejí může mít praktický dopad. Proto jim nadále není věnována pozornost.

1.5 Chyby, chybné zásahy a sporná řešení

Negativní trendy vedou ke **konkrétním architektonickým řešením** – dílům obnovy, výraznějším rekonstrukcím, adaptacím pro nové využití (zejména

podkrovních prostorů u půdních nástaveb a vestaveb a historických interiérů pro komerční kancelářské a hotelové využití apod.) či novostavbám, které pro charakter zásahu do památkově chráněného prostředí můžeme označit za chyby. Jejich příznačnými chybnými rysy jsou zejména:

1.5.1 Zánik historické struktury

Zánik historické struktury – například dispozic, stavebních konstrukcí, detailů apod. – je ztrátou památkově chráněné hodnoty, kterou můžeme hodnotit jako chybu. Chyby, kde došlo k zániku hodnot, označujeme dále jako **chyby eliminační**.

1.5.2 Přidávání, adice nových nevhodných prvků

Přidávání nevhodných nových prvků do historické struktury je pro stavební produkci 90. let příznačné. Typickými příklady jsou špatně dimenzované a tvarované vikýře u půdních vestaveb a nástaveb, nevhodně pojaté nové obchodní portály a prvky reklamní, urbanisticky a architektonicky nevhodně ztvárněné hmoty novostaveb a další zásahy. Zásahy, kdy byly přidány k chráněné historické struktuře nevhodné nové prvky, materiály či konstrukce, označujeme dále jako **chyby adiční**.

1.5.3 Celková nevhodná, chybně interpretovaná proměna objektu či území

Do této skupiny zásahů patří přestavby (například přestavba – respektive faktická demolice hotelu Savoy na Pohořelci a budovy Darexu na Václavském náměstí) a všeobecně proměna historického charakteru chráněných území nevhodnými barevnými nátěry (Úvoz na Malé Straně, Masarykovo nábřeží), novou architekturou parteru i celkovou kulturou prodeje (Karlova ulice), dále proměna střešní krajiny vstupem stovek nových osvětlovacích prvků u adaptovaných půdních prostorů (značná část Malé Strany a kompaktní historické zástavby staroměstské a další).

Takovéto zásahy, kdy byla historická struktura nahrazena nevěrohodným dílem novým, označujeme jako **chyby transformační**.

Jednotlivé chyby mohou mít různý rozsah a dopad a tudíž i význam pro městský organismus - od chyb urbanistických, přes chyby architektonického ztvárnění až po chyby významu relativně menšího, spojeného například se způsobem nakládání s reklamou či architektonickým detailem třeba v oblasti kultury prodeje. Zejména památkovou podstatu chráněných území ohrožující jsou situace, kdy se chyby kumulují v místě, jako je tomu například u nástaveb a nových staveb na místech demolovaných objektů podél Bělohorské ulice na Břevnově.

Chyby je možné klasifikovat dle různých oblastí, kde se projevují (obnova pláštěů, střešní krajina, městský interiér, zástavba ve vnitroblocích, interiéry a vnitřní

prostory domů) či z hlediska způsobu využití (provozně kapacitně nevhodné využití, kulturně nevhodné využití, tzv. komercializace).
Problematice přesnější specifikace chyb je věnována [kapitola 4](#).

2. Příklady kvalitních obnov a zásahů do památkově chráněných struktur

V pražských územích pod plošnou památkovou ochranou v 90. letech vznikla díla obnovy a nové vstupy do historického prostředí, které si zaslouží jmenovitou pozornost a mohou posloužit jako inspirace pro další zásahy. Jakkoliv tato kvalitní a citlivá díla mají různý investiční rozsah a odehrála se v různých územích, jejich společným jmenovatelem je víceméně přísné dodržování zásad obnovy – zásady šetrnosti k dochované historické substanci, zásady věrohodnosti ztvárnění i zásady kontextuálního přístupu.

2.1 Obecná charakteristika

Kvalitní díla obnovy i nové vstupy ovlivnily zejména: prohloubené poznání v oblasti památkové péče, její metodiky a památkového dozoru, vysoký podíl restaurátorských zásahů, kvalitní a s památkovou péčí úzce propojená předprojektová a projektová příprava a konečně dostupnost stavebních materiálů, technologií a rozličných zařizovacích prvků spolu s rozvojem obnovovaných řemesel.

2.2 Obnovy a zásahy v jednotlivých oblastech

2.2.1 Celkové obnovy, rekonstrukce

V oblasti celkových obnov objektů vyniká především vzorová obnova a restaurování vily dr. Müllera od Adolfa Loose (včetně restituce zahrady) v pražských Střešovicích, obnova, citlivá modernizace Obecního domu, rozsáhlá obnova interiérů knihovny Akademie věd na Národní třídě a obnova Nostického paláce na Malé Straně. Relativně dobrou úroveň má výsledek komplikované obnovy vyhořelého Veletržního paláce v Holešovicích. Poměrně citlivá je rovněž obnova interiérů Legiobanky Na Poříčí a neorenesanční budovy spořitelny čp. 536 v Rytířské ulici na Starém Městě. Zajímavá a poučná je rekonstrukce hrázděného domu čp. 486 v Kožné ulici na Starém Městě.

2.2.2 Obnova fasád

V relativně průměrné kvalitě obnovy pražských fasád vyniká materiálově velmi kvalitně provedená restaurátorská obnova domu čp. 465 U pěti korun v Melantrichově ulici na Starém Městě, velmi citlivá a kultivovaně provedená obnova fasády neorenesančního domu čp. 1687 na rohu ulice Havlíčkovy a Na Poříčí, obnova fasády Toskánského paláce, obnova pláště paláce Koruna na Václavském náměstí, restaurátorská obnova dvorních fasád domu čp. 463 na Starém Městě či například konzervativní obnova fasády Pálffyovského paláce.

2.2.3 Obnova krovů

Příkladná je konzervační obnova historického krovu kostela sv. Jakuba na Starém Městě a obnova krovů Valdštejnského a Nostického paláce.

2.2.4 Zahrady

Ke kvalitním obnovám s restitucí částečně zaniklých prvků patří obnovy zahrad pod Pražským hradem, jmenovitě zahrady Na Valech, Ledebourské, Malé a Velké Fürstenberské zahrady, Pálffyovské zahrady a zahrady Vrtbovské.

2.2.5 Kontextuální soudobé vstupy

Citlivým a odbornou kritikou pozitivně hodnoceným zásahem je neomoderní vstup AP atelieru Josefa Pleskota do historického prostředí při adaptaci Lvího dvora na Pražském hradě. Málo známým citlivým kontextuálním řešením je novostavba při budově podolské vodárny čp. 15 v Podolí.

3. Negativní trendy

Negativním trendem rozumíme takový širší společenský trend využití objektů a veřejného prostoru, který je necitlivý a bezohledný k památkové podstatě historických a památkově chráněných objektů a území, a vede k řadě řešení a zásahů, které snižují jejich historickou vypovídací hodnotu a zpravidla i estetickou kvalitu a které v tomto materiálu označujeme jako **chybu**. Významným rysem negativního trendu je především příznačná neznalost památkové dimenze objektů a území, neochota ji reflektovat a neochota na ni přiměřeně reagovat.

Negativní trendy můžeme rozdělit do tří oblastí ([viz též kap.1.](#)): *na oblast nepřiměřeného, přehnaného využívání objektů a území, na oblast projekční a stavební praxe, která realizuje záměry takového využití a na oblast vlastního výkonu památkové péče z hlediska nedostatečné schopnosti chránit tyto objekty a území.*

3.1 Přehnaně intenzivní využívání objektů a území

3.1.1 Zvyšování ekonomické výtěžnosti objektů bez ohledu na jejich památkovou podstatu

V oblasti přehnaně intenzivního využívání objektů je zvláště výrazná tendence ke zvyšování ekonomické výtěžnosti objektů bez ohledu na jejich památkovou podstatu, projevující se adaptací velmi cenných historických domů na hotelové provozy a polyfunkční kancelářské objekty, expanzí půdních nástaveb a vestaveb (a to i u objektů, které takovéto zásahy neumožňují) či například necitlivým využíváním vstupních prostorů domů pro účely prodeje. Přehnaný či neadekvátní stavební program potom vede k architektonickým řešením a posléze stavebním zásahům (jednorázovým a komplexním, velmi důkladným přestavbám), které tyto objekty poškozují.

3.1.2 Zvyšování ekonomické výtěžnosti předimenzovanými novostavbami

Novostavby vznikající v územích pod plošnou památkovou ochranou jsou nezřídka objemově předimenzované vzhledem k charakteru území, a to jak rozsahem půdorysným, který zaujímá jediná stavba (Myslbek, Prague City Center), tak výškou (Holan, Tančící dům). Na regulační omezení reagují novostavby někdy velmi nezvyklým tvarem (Tančící dům, vestavba Ikano do budovy celnice na náměstí Republiky, tzv. Černá labuť Na Poříčí čp.1067/II) anebo předstupováním před líc fasády okolních staveb (novostavba architektky Evy Jiřičné v ulici Rybné na Starém Městě). Tím se tyto stavby ryze utilitárního charakteru stávají projevem narušení urbanistického kontextu a zároveň lokálními dominantami, případně dominantami většího rozsahu, poutajícími

pozornost. Je potom otázkou kvality jejich architektonického ztvárnění, zda-li v pražském prostředí ob stojí.

Předimenzované stavby zatěžují historicky strukturované území „tvaroslovně“, z hlediska svého objemu v dosavadní urbánní struktuře i v každodenním provozu (zatížení dopravní).

3.1.3 Pseudokulturní využívání objektů

Jako negativní můžeme vnímat skutečnost, že různé rádo by kulturní a pseudokulturní aktivity využívají pro svůj pokleslý provoz cenných historických objektů. Kvalita a historický ráz řady významných staveb, zejména v Pražské památkové rezervaci, jsou tak zcela přehlušovány kýčovitým obsahem i konkrétními tvary a duchovními výplody, kterými se tyto aktivity podbízivě vnučují publiku. (Show v bývalém kostele sv. Michala na Starém Městě, spojená s poškozením jeho historické struktury i vnějšího výrazu zejména ve střešní partii nedobře tvarovanými „volskými oky“ a ahistorickým jakýmsi pseudosanktusníkem, dále galerie Reon v Mostecké ulici na Malé Straně, nově vznikající pochybná muzea mučících nástrojů, kvalitativně problematická expozice ve sklepeních pod Staroměstskou radnicí a další).

3.1.4 Přílišné zatížení turistickým ruchem

Historická území, zejména některé části Pražské památkového rezervace, jsou vystavena velmi intenzivnímu turistickému provozu, projevujícímu se expanzí reklamy a zneužíváním veřejného prostoru pro komerční účely, které potlačují jejich historický charakter. Nezřídka například budováním pro Prahu netypických „otevřených“ parterů (směnárný na Královské cestě a různá občerstvení). Nekulturní obsazení historického prostoru se projevuje nezřídka „bazarovitou“ formou prodeje z dveřnic výkladců anebo kýčovitou a vtíravou formou propagace zboží. Některé způsoby turistického využití, zejména velmi rozsáhlé zahrádky restauračních provozů, blokují přirozený pohyb v ulicích a spolu s jistě romantickými vyjížděkami v kočárech vytvářejí občas dopravní problémy. V neposlední řadě jsou důsledkem turistického ruchu také již zmíněné problematické úpravy historických domů na hotely.

3.1.5 Ostatní – vandalismus, sprejerství a zcizování umělecké výzdoby historických objektů

S intenzivní exploatací památkově chráněných území, zejména nejfrekventovanějších tras Pražské památkové rezervace, souvisejí přibývající případy vandalismu, který exponované rizikové prostředí táhne (sprejerství), a kriminality (zcizování umělecké výzdoby historických objektů). Tyto zásahy poškozují nejcennější pražské památky a nejhodnotnější historická území, například Karlův most, kde kromě sprejerství došlo k případům poškození soch, jeho nejbližší okolí (ulomení paže a části drapérie u mimořádně hodnotné

barokní sochy před kostelem sv. Františka z Asissi), staroměstské a malostranské paláce, kostelní budovy a další cenné objekty.

Z užšího hlediska památkové péče je hlavním negativním rysem přehnaně intenzivního či nevhodného využívání objektů a území v konečném důsledku poškozování hmotné substance památek a snižování jejich věrohodnosti. Z širších kulturních hledisek je důsledkem těchto aktivit potlačování a zastírání ducha místa, atmosféry a kouzla historické Prahy.

3.2 Negativní trendy v oblasti projekční a stavební praxe

Pro uchování památkových hodnot v pražských územích pod plošnou památkovou ochranou a pro jejich kvalitní obnovu mají citlivá a poučená práce projektantů a kvalitní stavební provádění těchto projektů zásadní význam. Také zásahy hrubě jednotlivé objekty i tato území poškozující jsou ovšem výsledkem konkrétních naprojektovaných „změnových stavů“ i kvality stavebního provedení. Jakkoliv je řada problematických zásahů zřetelně vedena záměry stavebníků, zejména například po přehnaně intenzivním a nevhodném využívání objektů, nelze zde existující negativní trendy redukovat pouze na výraz klientských zájmů a představ. V architektonické (projektantské) a stavební kultuře existují – vedle přístupů kvalitních a poučených – bohužel i hlubší trendy negativní, podmíněné pracovními návyky, hodnotovou orientací i vlastní dovedností ve vztahu k obnově památkových objektů.

3.2.1 Bezohlednost k dochované historické substanci

Velmi rozšířeným trendem, který se stal téměř normou, je bezohlednost k dochované historické hmotné substanci při navrhování nových zásahů a provádění stavebních prací a snaha po jejím nahrazení novým stavebním materiálem, a to i v případech, kdy je udržitelná. To se projevuje v různých oblastech obnovy: v oblasti obnovy fasád je nezřídka nadbytečně odstraňována dochovaná a udržitelná omítkovina. Příznačné pro pražskou situaci je také to, že se zde téměř nevyskytují díla obnovy konzervačního typu a velkoplošné restaurování zachovávající udržitelné povrchové nátěry staveb, ačkoliv tento způsob obnovy by vzhledem k unikátním zachovaným hodnotám v Praze své opodstatnění našel. Necitlivost projektantů se projevuje ve vztahu k historickým konstrukcím, a to i u staveb velmi cenných. Přestavby historických staveb jsou mnohdy razantní a neopodstatněně radikální. Značný úbytek historických detailů z historických dispozic domů je evidentní a alarmující. Také střešní krytina, a to i v nejcennějších partiích Pražské památkové rezervace, je zpravidla radikálně vyměňována a nahrazována novou, více či méně vhodnou. V oblasti městského interiéru přetrvává snaha po nadbytečné výměně dochovaných mozaikových chodníkových kostek. Stále, byť v míře již menší než na počátku 90. let, dochází k odstraňování autentických výkladců projektovaných současně s fasádou anebo k odstraňování hodnotných děl pozdějších, která tvoří již ochrany hodnou vrstvu

stavby resp. městského interiéru (konstruktivistický portál na rohu Myslíkové a Vojtěšské ulice, funkcionalistický portál v Rytířské čp. 402 a 401/I). Příklady necitlivých zásahů jsou uvedeny v kapitolách zabývajících se chybami.

3.2.2 Nevěrohodné, necitlivé a špatně profesionálně zvládnuté tvarosloví nových prvků

Nevěrohodné, necitlivé a špatně profesionálně zvládnuté tvarosloví nových prvků, které vstupují do historických kontextů, se v pražském prostředí projevuje v početném nepřijatelném tvarosloví nových osvětlovacích prvků, které vstupují do střešní krajiny, ať již jde o vikýře (Skořepka čp. 423/I, Křemencova čp. 176/II, Podskalská čp. 1252/II) nebo o střešní okna (U Železné lávky čp. 557/III), ale i v hrubších zásazích, zcela nerespektujících morfologii střešní krajiny (Mostecká čp. 44), dům U Prince na Staroměstském náměstí čp. 460).

V oblasti obnovy pláštíků přetrvává výběr ahistorických barevných tónů, i do PPR se vlamují plastová okna, a to často do hodnotných architektur z poloviny předminulého a minulého století na významných místech PPR (Ječná čp. 530/II, Spálená čp. 927/II, Úvoz čp. 229/III a mnoho dalších). Interiéry historických domů jsou zasaženy mnohdy velmi nekvalitně ztvárněnými novotvary.

V oblasti městského interiéru dochází k budování nedostatečně designérsky zvládnutých a pro historické prostředí nevhodných portálů (Lázeňská čp. 283 na Malé Straně), dále ke zvedání nivelety chodníků a v oblastech mimo památkovou rezervaci k uplatnění nevhodných dlažeb, zejména dlažby zámkové betonové.

Vestavby do vnitrobloků, nezřídka tvaroslovně velmi radikální, převyšují v některých případech hřebeny střech příslušné blokové zástavby a zcela tak rozbíjejí tradiční pražskou hmotovou skladbu zástavby (vestavba I kano do budovy Staré celnice na náměstí Republiky, převýšená dvorní vestavba v Bredovském dvoře v ulici Politických vězňů čp. 935/II).

3.2.3 Nerespektování metodických postupů při provádění obnov

Neuspokojivá úroveň nakládání s památkovým stavebním fondem je podmíněna **nerespektováním postupů specifických pro obor obnovy architektury a nerespektováním základních zásad ochrany**. Tyto nedostatky pramení v oblasti projekční a stavební praxe, nicméně jejich projev je umožněn také nedostatečnou důsledností při výkonu památkové péče.

Projektová příprava nemá v řadě případů potřebnou kvalitu. Mnohdy scházejí kvalitní měřičské podklady, dostatečné a podrobné poznání historické struktury a jejího vývoje (nezohledněná zjištění stavebně-historických průzkumů), správná diagnostika stavu stavby, dostatečné dokumentování objektů před, v průběhu a po úpravách (fotodokumentace), včetně syntetického zhodnocení poznatků a jejich správného promítnutí do výsledného řešení úprav. **Nová zaměření staveb nezřídka nedosahují** potřebné kvality. Starší stavebně-historické průzkumy (SHP) vyžadují „kritické čtení“ a **aktualizaci z hlediska proměn objektů** za dobu posledních dvaceti až třiceti let, **s praktickým zohledněním vyvíjející se metodiky oboru** (závěry a doporučení SHP nezřídka dostatečně nereflektují

hodnotu památky z hlediska vrstevnatosti či nedostatečně oceňují hodnotu vývojových etap z 19. a 20. století). Oborový posun někdy nejsou schopni projektanti zaznamenat. V této souvislosti se vyskytují případy, kdy **zastaralými závěry a doporučeními SHP**, zpracovaných před třiceti lety, **je argumentováno pro podporu rozsáhlejšího očišťování dispozic staveb**. Tato praxe svědčí o nerespektování významné teze „Benátské charty“: „Hodnotné přínosy všech dob, které přispěly k vybudování památky, mají být respektovány; dosažení jednoty stylu během restaurování nemá být cílem.....úsudky o hodnotě dotyčných prvků a rozhodnutí o eliminacích, jež by bylo nutné provést, nemohou být odvislé jen od samotného autora“. (Článek 11 *Mezinárodní charty o zachování a využívání památek a sídel*, Benátky 1964.)

Dodnes nedoceňována či přímo **podceňována je vývojová fáze 19. století**, k níž se nezdá nepřístupuje jako k plnohodnotné vrstvě památkového fondu. To se projevuje například ve zcela nedostatečném zájmu o dochované, mnohdy překryté avšak snadno rehabilitovatelné dobové výmalby interiérů (ruční i přes šablonu).

Hodnotné prvky bývají z objektů odstraňovány neopodstatněně anebo z velmi pochybných důvodů, svědčících o neznalosti problematiky památkové péče. Častou argumentací je novodobý původ (přičemž do této kategorie jsou zahrnovány i prvky, pocházející z první poloviny 19. století) či dožilá materie (což však není resumé odborného pracovníka památkové péče či fundovaného restaurátora, ale názor vlastníka či stavební firmy).

Důsledky této situace vytvářejí předpoklady pro další specifické negativní trendy, popisované v dalších oddílech.

3.2.4 Nevhodné technologické postupy a materiály

Značně rozšířené je uplatňování nevhodných technologických postupů a neadekvátní a nepromyšlené uplatňování nevhodných stavebních materiálů. Jde zejména o uplatňování cementových malt u obnovy tradičních vápenných omítek, o užívání rozpouštědlových a disperzních fasádních nátěrů, nadměrné užívání betonu při obnově historických konstrukcí apod. Podrobnější pozornost těmto postupům je věnována v Knize druhé tohoto materiálu.

3.2.5 Nevhodně začleňované typové produkty stavebního průmyslu

Do historických a historicky cenných objektů jsou navrhovány **neadekvátní typové prvky** současného stavebnictví (plastová okna a eurookna, typová střešní okna, závětrné lišty na štíty domů apod.), anebo nejsou provozně a technologicky významné prvky s náležitou péčí a pozorností včleňovány do památkově chráněného prostředí (viditelné límce komínových vložek, vyústění kanalizačního odvětrání). Podrobnější pozornost těmto prvkům je věnována v Knize druhé tohoto materiálu.

3.2.6 Tzv. stavařský perfekcionismus a radikalismus v přestavbách

Souhrn těchto přístupů je – spolu se snahou vyrovnávat historicky příznačné či časem vzniklé a hodnotné nerovnosti a nepravidelnosti historických staveb (živé a měkce modelované omítky, „živé“ a nerovné konstrukce krovové) a jednorázově stavbu sjednotit – někdy označován jako tzv. stavařský perfekcionismus. Stavařský perfekcionismus likviduje dochovanou hmotnou substanci staveb, snižuje jejich hodnotu dokumentární, zastírá jejich historický výraz, atmosféru a půvab a vede k neživotným a esteticky nepříznivě hodnoceným sterilním řešením. Stanovit u radikálních přestaveb, do jaké míry to byl záměr maximálně využít objekt a do jaké míry návyky stavařského perfekcionismu, co způsobilo faktický zánik historické struktury objektu, je obtížné již proto, že racionalita některých nových dispozičních řešení bývá sporná.

3.3 Oblast výkonu památkové péče

Na prudký nárůst agendy související s velmi intenzivní stavební činností v 90. letech nebyla památková péče dostatečně kapacitně, personálně ani koncepčně připravena.

3.3.1 Zaostávání památkové péče za stavebním vývojem, nedostatek koncepčního pohledu, kritérií, pravidel

Do konce 90. let nebyla památková péče dostatečně koncepčně připravena vyhodnocovat navrhované stavební zásahy. Scházel ucelený pohled na hodnoty, které mají být ochraňovány, definice způsobů jak tyto hodnoty chránit, včetně řady potřebných dílčích zásad, které by praktickým užíváním sloužily jako pravidla chování v pražských územích pod plošnou památkovou ochranou. Nebyly rovněž dostatečně zkoumány a zobecněny některé nevhodné způsoby zásahů do památkově chráněných objektů a území, jak je přinášela projekční a stavební praxe. Výsledkem bylo v mnoha případech nekonceptní vykonávání památkové péče, které poškodilo prestiž pražské památkové péče.

3.3.2 Nízká předvídatelnost výkonu památkové péče

Důsledkem tohoto stavu je nízká předvídatelnost výkonu památkové péče snižující její prestiž a vystavující jí zároveň nejrůznějším atakům společensko-politického charakteru. Tuto situaci má zlepšit uvedení do praxe zásad „*Koncepce účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze*“, přijaté v roce 2000, a na ni navazujících materiálů, které postupně rozpracovaly v letech 2001–2002 problematiku památkové ochrany fasád, střešní krajiny a dalších aktuálních témat, a postupné schválení regulačních plánů pro jednotlivá pražská území pod plošnou památkovou ochranou.

Negativní trendy stojí v pozadí čtených ztrát hodnot, k nimž v průběhu 90. let došlo, stojí za čtenými novotvory nevhodnými, ba nedůstojnými svého prostředí a jsou z hlediska památkové péče vlastním hybatelem

negativních proměn pražských území pod plošnou památkovou ochranou. Představují zdroje chyb. Zatímco trendy samy o sobě a jako výpověď o současné společnosti a její kultuře nejsou z hlediska památkové péče regulovatelné a mohou být ovlivňovány jen relativně, **konkrétní chyby jsou pojmenovatelné, popsatelné a je možné se jim vyhnout.**

4. Chyby obecně

4.1 Pojem chyby a jeho vymezení

V písemných dokumentech z oboru památkové péče se dnes zřídka uplatňuje expresivní slovo chyba. Špatné řešení. Špatná rekonstrukce a špatná prezentace památky, špatný přidaný novotvar. Důvodem této skutečnosti je silný politický tlak na památkovou péči, který se projevoval v minulém režimu i dodnes trvající ataky na ni v odborných médiích věnovaných soudobé architektuře anebo prostřednictvím korporativních organizací projektantů.

Chybou rozumíme urbanistický, architektonický, designérsko-architektonický i výtvarný zásah, při jehož realizaci došlo k poškození či zániku památkově chráněných hodnot anebo který nevhodně narušuje památkové objekty a jejich soubory, případně je po estetické stránce slabý, nedůstojný svého prostředí.

4.1.1 Historická podmíněnost chyby

Samotný pojem chyby (a též odvozený sumář) nelze zakotvit exaktně a zcela jednoznačně. Z tohoto důvodu se také v tomto materiálu hovoří o chybách a sporných řešeních. Zejména proměnlivá je časová vzdálenost okamžiku zásahu od chvíle, kdy jej posuzujeme a rozhodujeme se, zdali jej za chybu můžeme považovat. Například převažující trendy v památkářském myšlení, které stály za velkoplošnou regenerací rozsáhlých souborů projektovaných SÚRPMem, považovaly nezřídka novější historické vrstvy (například fasádu z období historismu na barokní fasádě či předsazený historizující výkladec tamtéž) za chybu, kterou je dobré z hlediska prezentace památky odstranit.

Tento metodický materiál se zabývá **výhradně zásahy po roce 1989**, respektive těmi zásahy, které poškodily historické a památkově chráněné stavby a území, a nezabývá se zásahy před tímto datem.

Přitom je nesporné, že zdroje mnoha dnešních chyb leží právě v období socialistické éry – zejména pak v rozsáhlém zanedbání památkového fondu a jeho desítky let trvající nedostatečné údržbě, která si mnohdy vynucuje rozsáhlé zásahy současné, dále pak v návycích bezohledného socialistického stavebnictví, spojeného s malou úctou a citlivostí k historickým stavbám, i v přerušení anebo nedostatečném rozvíjení tradičních řemesel. Způsob reakce na tento stav však již plně odpovídá svobodné společnosti s tržní ekonomikou, byť je v řadě aspektů zabarvován českou kulturní situací a tradicí, a zejména pak tradicemi a dlouhodobějšími konvencemi v oblasti tvorby architektonické.

Rozhodnutí, zda je nový zásah legitimní časovou vrstvou, nebo chybou, je mnohdy obtížné, zvláště v případě novostaveb v památkově chráněných územích. V případě obnov a rekonstrukcí objektů již toto pole pro hodnocení tak „volné“ není. Zásahy lze posuzovat z hlediska toho, jak dalece se řídí základními zásadami památkové péče – zásadou šetrnosti k dochované historické substanci, zásadou věrohodnosti ztvárnění a zásadou kontextuálního přístupu.

4.1.2 Chyba jako míra zásahu a její relativnost

Samo označení chyba je expresivní, označuje špatné řešení, které podstatu památek a obraz města poškozuje. Výrazné zásahy a výrazné chyby jakéhokoliv typu bývají lokalizovány, nebo mohou mít urbanistický dopad, nebývají však tak časté. Chyby drobné (špatně vyřešené portály, výkladce, výstrčky atp.) jsou odstranitelné, avšak všudypřítomné, a nejsou proto něčím nedůležitým. Neměly by být přehlíženy již proto, že se navzájem sčítají a spolupůsobí též s chybami významnějšími. Výsledkem je vždy deformace památkově chráněného charakteru historického. Z tohoto důvodu jsou v materiálu zahrnuty různé typy chyb dle míry své závažnosti.

4.2 **Rozdělení chyb dle způsobu zásahu do chráněné struktury a vztahu k ní (tzv. chyby eliminační, adiční a transformační)**

Z hlediska vztahu k hmotné substanci historického objektu (souboru) rozlišujeme [\(viz kap. 1.\) chyby eliminační, které způsobily zánik památkově chráněných hodnot \(např. konstrukcí, detailů, dispozic\)](#) a řešení, **chyby adiční, které ke chráněným stavbám či jejich souborům přidávají nevhodné novotvary (například nevhodné vikýře, výkladce, reklamní výstrčky)**. Oba typy řešení, resp. chyb z hlediska ochrany architektonických a historických hodnot často bývají při jediné stavební akci spolupřítomny. Část historické struktury se likviduje, k ní se potom přidávají nezvládnuté novotvary. **Je-li výsledkem takovýchto zásahů náhrada jednoho prvku druhým či přímo náhrada historické struktury strukturou ahistorickou, nevěrohodnou (například špatně pojatá obnova fasády s oběma typy chyb), hovoříme o chybách transformačních.**

4.2.1 Chyby eliminační

Chybu zde představuje skutečnost, že byl odstraněn prvek či vrstva chráněného díla, která měla zůstat zachována pro svou památkově chráněnou hodnotu, případně že bylo odstraněno dílo celé nebo jeho část. Chyby eliminační významně snižují kulturněhistorickou, estetickou, v některých případech i urbánní hodnotu města. Jsou přímým důsledkem negativního trendu nešetrnosti k dochované historické substanci. Nejsou mnohdy postřehnutelné, pokud vnímatel nezná předchozí stav. Nejnápadnější chybou jsou samozřejmě **demolice architektonicky hodnotných anebo reprezentativních staveb**. V Praze let devadesátých k takovým výrazným a zřetelným ztrátám nedošlo. Všestranně mediálně analyzovaná demolice Špačkova domu byla zásahem výrazným a sporným, který však na své komplexní zhodnocení teprve čeká. Pro PPR je ovšem příznačná situace, kdy architektonicky v exteriéru nevýrazné anebo dalším vývojem pauperizované stavby zanikají – čp. 1277/ II ve Vodičkově ulici, dům na místě novostavby Černá labuť či Erste Bank Sparkasse na Národní třídě, budova čp. 373/I v ulici 28. října. Za povšimnutí stojí též demolice ve

vnitroblocích, zejména například v Petruské čtvrti či faktické demolice objektů ponechávající jen uliční fasády, pro něž se vžilo označení fasádismus. Zde se však pohybujeme již v oblasti chyb transformačních.

Největší počet hrubých eliminačních zásahů skrývají dnes nitra adaptovaných domů, a to včetně nemovitých kulturních památek. Spadají do dvou základních skupin: eliminace prvků pláště (historických omítek a prvků povrchu fasád, včetně například hodnotných výkladců a prvků střešní krajiny) a eliminace prvků uvnitř struktury historických památkově chráněných domů.

4.2.2 Chyby adiční

Chybu zde představuje skutečnost, že v rámci obnovy a přestavby byl přidán materiál, prvek či vrstva nevhodná a poškozující historické architektonické dílo či prostředí anebo že do historického prostředí byla necitlivě včleněna nekvalitní novostavba.

Jednotlivé nevhodné zásahy do historické struktury města, které můžeme chápat jako chybu adiční, se liší co do svého významu a rozsahu působnosti (od chyb urbanistických po řešení portálu) i co do specifikace zásahu (barevnost fasády, pláště a třeba nový nevhodný vikýř). Liší se též svou hodnotou, resp. mírou nekulturnosti zásahu. Při jediné stavební akci vzniká často více chyb současně v souvislosti s kvalitou projektu, případně stavebního provedení. Špatně vyřešený výkladec může zastřít úspěšně završené úsilí o obnovu pláště třeba sousedního domu.

4.2.3 Chyby transformační

Chybu zde představuje skutečnost, že autentická historická struktura byla nahrazena necitlivou, architektonicko-designérsky nekvalitně provedenou strukturou novou, případně skutečnost, že se proměňuje charakter a atmosféra významných území pod plošnou památkovou ochranou.

Sporná, avšak kvalitní architektonická řešení, která můžeme považovat pro jejich vnitřní hodnotu za specifickou vrstvu historického vývoje města, za vklad současnosti, za chybu v tomto nepovažujeme, jakkoliv například hlediska památkové péče a architektonické kritiky se mohou lišit.

Opakovaná špatná řešení, spojující chyby eliminační s chybami adičními, přetvářejí ráz hlavního města v jeho různých substrukturách. K základním oblastem chyb transformačních patří například a mimo jiné „výměny pláště, fasád“, přeměna mázhauzů a vstupních prostorů domů na interiéry prodejen spojená s nevhodnými stavebními zásahy, dalekosáhlá proměna barevnosti historické architektury, významně spoluurčovaná historicky nevěrohodnými, přehnaně ostře barevnými řešeními či proměna střech domů a střešní krajiny, v důsledku zaplňování příliš početnými, nevhodně zvolenými a ahistoricky ztvárněnými osvětlovacími otvory.

Z celoměstského hlediska můžeme hovořit především v kategoriích transformačních – mění se pláště (střechy, fasády). Moment transformace však nebývá vždy zřetelně přítomen – stavbě se jen přidávají vikýře, fasádě výstrče

atp. Chyba transformační je ovšem důsledkem odstranění toho, co být odstraněno nemělo, a přidání toho, co být přidáno nemělo. Proto **je možné se jí vyhnout pouze bedlivým předcházením chybám eliminačním i adičním.**

4.3 Rozdělení chyb dle významu a charakteru

Dle rozsahu (měřítka) a závažnosti můžeme rozdělit chyby na chyby urbanistické, načítané chyby urbanistického dopadu, chyby architektonické a tzv. marginální (okrajové). Toto rozdělení se týká především chyb transformačních a eliminačních a vyjadřuje jejich závažnost, avšak jen relativně. Velmi výrazné zásahy a výrazné chyby jsou dnes spíše lokalizovány, mívají však někdy též panoramatický dopad a jsou prakticky neodstranitelné. Nebývají ovšem tak časté. Chyby drobné (špatně vyřešené vikýře, portály, výkladce, výstrčky atp.) jsou odstranitelné, avšak všudypřítomné, a nejsou proto něčím nedůležitým. Neměly by být přehlíženy.

4.3.1 Chyby urbanistické

Chyby urbanistické představují rozsáhlé zásahy, které narušují strukturu městského organismu a ochrany hodný charakter jeho částí. Jsou výrazem obecného trendu zahušťování zástavby a zvedání její hladiny v těch případech, kdy není respektován historický charakter území.

4.3.1.1 *přehnané a nevhodné nové architektonické hmoty*

Objemově přehnané a nevhodné novostavby jsou výrazem trendu zvyšování ekonomické výtěžnosti předdimenzovanými novostavbami ([viz kap. 3.1.2](#)). K těmto chybám z hlediska ochrany urbánního charakteru území dnes dochází i v Pražské památkové rezervaci. (Rozlehlá hmota paláce Myslbek, rozlehlá solitérní hmota – blok Prague City Center v Petřské čtvrti.)

4.3.1.2 *nerespektování regulačního charakteru zástavby*

Nerespektování charakteru půdorysné stopy a tudíž formování průčelí poškozuje výraz a charakter pražských uličních front (novostavba Černá labuť Na Poříčí, a ovšem též Tančící dům. Ten však pro své mimořádné architektonické hodnoty není v tomto materiálu hodnocen). Je patrně neopakovatelným dílem; podobným způsobem by se s regulací uliční čáry v Pražské památkové rezervaci nadále zacházet nemělo.)

4.3.1.3 *zahušťování zástavby, zastřešování dvorů*

Přílišné zahušťování zástavby, zvláště je-li lokalizováno (Petřská čtvrť, zejména okolí ulice Soukenické a Truhlářské), mění charakter zástavby území. V území se statutem památkové rezervace je nežádoucí. Podrobnější pozornost této

problematice je věnována v metodickém materiálu navazujícím na „Koncepci.“ – „Metodika pro realizaci novostaveb a přístaveb ve vnitroblocích na území PPR“. Extrémním případem zahušťování zástavby je řadou expertů doporučená vestavba Ikano do staré budovy celnice na náměstí Republiky, zcela vyplňující dvorní prostor a rozšiřující se podél střešních rovin historické stavby až k jejímu hřebeni, odkud pokračuje ještě dvěma uskočenými rovnými podlažími a střechou.

Rozsáhlé zastřešování dvorů u historické struktury zástavby, zejména na Malé Straně, výrazně mění strukturu zástavby i charakter dvorních prostorů a v rozsahu a kvalitě, v jakých se provádí, je nežádoucí urbanistickou transformací.

4.3.1.4 deformace charakteru historického prostředí

I zásahy, které zásadním způsobem nemění hmotové uspořádání staveb v prostoru, mohou být v případě své exponované polohy nežádoucím akcentem, dalekosáhle ovlivňujícím vnímání svého, někdy značně širokého okolí. (Pás střešních oken u půdní vestavby na Železné lávce čp. 557, designérsky nezvládnutá rohová střešní nástavba na rohu ulic Zlatnické a Truhlářské čp. 1121, ahistorické, křiklavě zelené zbarvení obnoveného pláště domu čp. 1075 na Janáčkově nábřeží na Smíchově a množství dalších zásahů.)

4.3.2 Načítané chyby urbanistického dopadu

Do této skupiny chyb patří načítající se drobnější chyby architektonického charakteru, které nevhodným způsobem narušují a potlačují ochrany hodný charakter zástavby. (Střešní okna a ahistoricky tvarované vikýře na Malé Straně, nevhodně barevně řešené obnovované fasády deformující historický charakter celých uličních front v Pražské památkové rezervaci i mimo ni). Podrobnější přehled rozmanitých dílčích chybných řešení je uveden v [kapitole 6](#).

4.3.3 Chyby architektonické

Chybou architektonickou rozumíme nepřesvědčivé architektonické řešení, které neobstojí zvláště v kontextu hodnotné architektury v památkově chráněných územích. Do této skupiny patří například některé slabě ztvárněné nové fasády objektů, odrážející strukturu celé stavby (zrcadlová závěsná fasáda na novostavbě domu čp. 1207 v Klimentské ulici na Novém Městě, nepřesvědčivé a nezdařeně tradiční či historizující novostavby ve Vlašské a Divadelní ulici, nová závěsná fasáda radikálně adaptovaného bývalého domu Dětské knihy Albatros na Národní třídě a další), dále pak nekvalitně koncipované nové architektonické hmoty (Millenium Plaza v ulici V celnici) a také různé dílčí nepřesvědčivé a málo vkusné zásahy v oblasti architektury parteru či v této práci hojně komentované nezvládnuté zásahy do střešní krajiny.

4.3.4 Chyby „marginální“ (okrajové)

Jednotlivé chyby mohou mít různý rozsah, dopad a tudíž i význam pro městský organismus – od chyb urbanistických, přes chyby architektonického ztvárnění až po chyby relativně menšího významu, spojené například se způsobem nakládání s reklamou či architektonickým detailem v oblasti kultury prodeje, které můžeme označit jako chyby marginální. Chyby marginální nespádají ani do oblasti architektonické a stavební praxe. Jsou živelné a obtížně regulovatelné z hlediska kompetence orgánů památkové péče. Souvisejí s celkovou nekulturností prodeje na turisticky exponovaných trasách. Přes svou snadnou odstranitelnost poškozují charakter historického prostředí, ničí atmosféru a kouzlo města.

4.4 Rozdělení chyb dle oblastí projevu

Chyby mohou být členěny též dle oblastí, kde se projevují: v oblasti obnovy fasád, ve střešní krajině, v městském interiéru, v zástavbě ve vnitroblocích či v interiérech a vnitřních prostorech domů. Každá z těchto oblastí má vlastní, pro sebe příznačnou strukturu chyb. Vzhledem ke členění materiálů navazujících na „*Koncepci...*“ je toto rozdělení použito jako základ „*Knihy druhé*“ toho materiálu, kde je v samostatných kapitolách každá oblast zkoumána z hlediska rozdělení na výše charakterizované chyby eliminační, adiční a transformační.

Knihy druhá: Negativní trendy, chyby a sporná řešení v různých oblastech projevu

5. Obnova fasád

Za chyby jsou považovány ty zásahy, které odporují základním zásadám obnovy fasád – zásadě šetrnosti k dochované historické substanci, zásadě věrohodnosti ztvárnění díla obnovy a zásadě kontextuálního přístupu. Charakterizuje je nadbytečné odstraňování dochovaných prvků a materiálů, vnášení nevhodných stavebních materiálů do obnovovaného díla, nepřiměřeným způsobem obnovované materiály dochované a vnášení nevhodných nových tvarů do obnovovaného díla, čímž se zpravidla výrazně snižuje jeho věrohodnost.

Součástí plášťů budov jsou i jejich střešní partie s historickými krovky, krytinou, osvětlovacími prvky, při jejichž obnově se často chybí, dále pak dvorní fasády a architektura parteru s obsáhlou problematikou výkladců. Vzhledem k rozdělení materiálů, navazujících na „*Koncepci...*“, jsou tyto vrstvy pláště pojednány samostatně v kapitolách o chybách ve střešní krajině ([kap. 6.](#)), zástavbě ve vnitroblocích ([kap. 8.](#)) a městském interiéru ([kap. 7.](#)). Vnitřní úpravy domů související s problematikou obnovy plášťů jsou pojednány v [kapitole 9.](#) Interiéry a vnitřní prostory domů.

5.1 Chyby eliminační

5.1.1 Pracovní postupy eliminační

Pracovní postupy eliminační charakterizuje rozsáhlá škála neodůvodněných **eliminačních** zásahů při obnově fasád. Zvláště likvidace dochovaných a opravitelných prvků stavebně tesařských a truhlářských, zejména krovů a oken, dále značně rozšířené nadbytečné otloukání omítek, včetně vrstev nezdegradovaných, které jsou při náležitě péči udržitelné. (Toto otloukání se stalo téměř stavební normou při rekonstrukcích historických objektů v Pražské památkové rezervaci, jak konstatuje i „*Zpráva o průběžném sledování památky zapsané na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO*“. SUPP, Praha 2000.) V případě prvků kamenných je chybou nadbytečná výměna prvků konzervovatelných či jejich přetesávání anebo mechanické přebroušování.

I v případě, kdy je odstraněná hmotná substance nahrazena formou více či méně kvalitní a věrné kopie, jsou totální eliminace historické hmotné substance či dokonce celé historické struktury (rekonstrukce budovy České národní banky od F. Roitha na Příkopech) z hlediska památkové péče nežádoucí. Nepřípustné jsou též zdánlivě jemnější „eliminační metody“, například užívání techniky pískování k čištění a povrchové úpravě rezných materiálů, které vede k jejich „slepnutí“ a je zpravidla zcela protichůdné tvůrčímu záměru, jímž bylo využití strukturální krásy

těchto materiálů v kompozici fasády. (Monumentální secesní sloupy před vršovickou záložnou, povrchové prvky Mánesova mostu). Zpravidla nevhodný je u starších a časem zerodovaných kamenných prvků ostřík tlakovou vodou, zvláště obsahuje-li abraziva.

Pro obnovu střech je příznačná nežádoucí úplná výměna veškeré krytiny.

5.1.2 Odstraňování prvků a součástí staveb historické architektury

V oblasti obnovy fasád není v současnosti v pražských prostředích pod plošnou památkovou ochranou zaznamenatelně rozšířená snaha odstraňovat architektonické prvky fasád. Pokud jsou tyto prvky ekonomicky využitelné, spíše se mění, někdy značně nevhodným způsobem (altán světlíku v domě čp. 266 U Glaubiců na Malé Straně).

Z pražského prostředí ovšem mizí uměleckořemeslné detaily, zvláště výpravné a dokonale zpracované domovní kliky (dům čp. 921 v ulici V kolkovně na Starém Městě) a vitráže ze schodišťových oknech. Ne vždy má tato ztráta jako důvod zcizení, někdy jsou hodnotné prvky vědomě odstraňovány majiteli domů (vitráže v domech čp. 939 a 1081/A v Dušní ulici na Starém Městě). Dnes již patrně ojedinělým případem je pád a následné poškození klempířsky zpracované plastiky Merkura z dlouhodobě špatně udržovaného činžovního domu čp. 68 v Pařížské ulici na Josefově.

Specifickou oblast představuje odstraňování domovních vrat a výkladců, jemuž je věnována pozornost v kapitole o interiéru města.

5.2 Chyby adiční

V oblasti chyb adičních rozlišujeme při obnově plášťů především dvě skupiny nevhodných adicí:

- a) pracovní postupy spojené s adicí nevhodných materiálů, které jsou méně zřetelným, méně viditelným zásahem, avšak jsou z hlediska památkové péče nevhodné,
- b) adice nevhodných prvků, například nevhodně členěných oken z nevhodných materiálů (ahistoricky členěná okna plastová a eurookna).

5.2.1 Pracovní postupy s adicí nevhodných materiálů

Závažnou oblastí nevhodných technologických postupů jsou adice ahistorických a nekompatibilních stavebních materiálů v procesu obnovy, zejména uplatňování cementových omítek při obnově štukových fasád, nepromyšlené uplatňování omítek sanačních, intenzivní napouštění omítkových podkladů pod barevné nátěry disperzemi, užívání rozpouštědlových, akrylátových a silikonových barev pro svrchní nátěry či užívání nátěrových hmot s hrubými frakcemi anebo s příliš velkým obsahem plnidel, které zastírají rukopis tradiční štukatérské práce. Neblahé je používání nevhodných tmelů – viz vyspravovaná tvrdá omítka na

domě čp. 42 v Kaprově ulici na Starém Městě. Takovéto postupy jsou nejen nevhodné z hledisek stavebně-chemických a stavebně-fyzikálních, protože mohou vést až k předčasné degradaci obnovené fasády, například k olupování nátěrů či přímo odpadávání svrchních vrstev omítky, ale projevují se i v jejím vzhledu nevěrohodnými lesklými či „sterilními“, „syntetickými“, „koženými“ povrchy (Masarykovo nábřeží, značná část ulice Celetné a mnoho dalších míst).

5.2.2 Adice nevhodných prvků

Adice nevhodných prvků v oblasti obnovy fasád jsou dnes naštěstí relativně málo rozšířené. Četné zcela nepřijatelné novotvary se uplatňují ve střešních partiích objektů, ty jsou však popsány v kapitole pojednávající o střešní krajině, nevhodné střešní reklamy a nově osazované výkladce pak v kapitole o městském interiéru. Při obnově fasád představují z hlediska adic nevhodných prvků základní problém především okna, zejména okna plastová a eurookna (Ječná čp. 530 na Novém, Spálená čp. 104 a 937, Skořepka čp. 355 na Starém Městě a řada dalších objektů v PPR).

5.3 Chyby transformační (interpretační)

5.3.1 Pracovní postupy technologické

5.3.1.1 *nevhodné (dezinterpretující) postupy sjednocovací*

Velkým nešvarem je **mechanické sjednocování celých ploch fasády namísto lokálních retuší**, například celoplošné syté napouštění kamene, jeho černění a zejména **sjednocování režných a omítaných ploch** ve fasádách, které se projevuje například natíráním lícových cihel a tvrdých omítek a které bývá již také ahistorickou, nepochopenou interpretací fasády. Zásadně chybné je také poměrně rozšířené natírání tvrdých omítek (například Široká čp. 36 a 37 na Josefově), které zcela zastírá charakter a výtvarnou hodnotu takto technologicky zpracovaných fasád.

5.3.1.2 *špatně načasované a neprofesionálně koordinované postupy*

Významnou skupinou nevhodných postupů je **špatné načasování obnovy fasády** z hlediska klimatických podmínek – provádění prací v zimních, pozdních podzimních a časných jarních měsících. Překotná obnova neumožňuje optimální realizace technologických postupů a může se projevit i ve vzhledu obnoveného díla (předčasně filcování povrchů, jehož důsledkem je vystoupení pískových zrněk na povrch zhlazené maltoviny, vede například k nepřesným, hrubým povrchům, které jdou proti duchu tradiční štukatérské práce).

5.3.1.3 *nedodržování technologické kázně*

Nedodržování technologické kázně vede k nedokonalé anebo přímo nekvalitní obnově fasády, k jejímu nevěrohodnému ztvárnění a může ohrozit i její trvanlivost. Namísto zchátralého, avšak většinou autentického objektu vzniká jeho deformovaná podoba.

5.3.2 Nevhodné a nesprávné interpretace děl

Pomineme-li na tomto místě nesprávné interpretace barevnosti fasád, jimž je věnován oddíl c/ této kapitoly, a například invazi plastových oken do památkově chráněných území, a to včetně PPR a dokonce i Malé Strany, které jsou rovněž nevhodnou, dokonce nepřijatelnou interpretací historického díla ([viz 7.2.2](#)), představují nevhodné transformace fasád především **překonané, zastaralé památkářské strategie prezentace restituční**. (Více k této strategii viz. [„Metodický materiál pro obnovu fasád...“](#); kapitola 2.4).

5.3.2.1 *překonané interpretace památkářské*

Do této skupiny řadíme ty interpretace fasád, jejichž obnova byla vedena hledisky památkové péče, většinou snahou po návratu ke starší podobě, v různé míře zachované pod novějšími vrstvami, jejichž výsledek je však nezdařilý nebo velmi sporný.

Restituce starších stavů představují v poválečném období nezdárka, dnes však jen ve výjimečných a odůvodněných případech užívanou strategii prezentace, která přináší šanci rehabilitovat významné zaniklé hodnoty, avšak též značné riziko zániku autentické historické struktury a její nahrazení umělým, nevěrohodným konstruktem. Zejména nově doplňované prvky vyžadují vysokou úroveň profesionálního ztvárnění. Aby bylo dosaženo celkové věrohodnosti takto upraveného díla, je nezbytná dokonalá orientace projektantů v problematice daného historického objektu a obecně v problematice historických slohů a historických stavebních konstrukcí a technologických postupů. Tyto podmínky nebývají většinou splněny.

V restitucích starších stavů je nepochybně zakotvena touha objevovat a rehabilitovat skryté hodnoty, zvláště hodnoty staré a ty, které se v dané slohové podobě v okolí již nevyskytují, anebo se vyskytují jen velmi sporadicky. Proto se i tyto přístupy staly významnou a kulturně legitimní součástí přístupů k obnově památek, ačkoliv vlastně „atakují“ a zpravidla i porušují obecné zásady obnovy fasád – zásadu šetrnosti k dochované historické substanci (likviduje se novější historická vrstva), zásadu věrohodnosti (nové prvky nebývají zpravidla věrohodné, jsou často schematické, a tudíž ani celkové nové řešení není věrohodné) i zásadu kontextuálního přístupu (nově interpretovaná, „restituovaná“ stavba se zpravidla ostře odlišuje od svého relativně zhomogenizovaného okolí).

Obnovu západní strany Ungeltu, kde došlo k proměně samotného tvaru domovního bloku, k radikální přeměně dispozic, likvidaci historické, v klasicismu sjednocené fasády a jejího článkování, včetně oken a veškerých detailů, a k nahrazení autentické historické struktury dostatečně nepodloženým a

novotvarem s restaurovaným sgrafitem, lze označit za hrubou chybu jak z hlediska ztvárnění objektu, tak i širšího kontextu okolní zástavby.

Dům čp. 257 v Nerudově ulici na Malé Straně je případem, kdy se pod pozdější barokní vrstvou v rámci obnovy neočekávaně odkryla relativně značně kompaktní sgrafitová fasáda renesanční, která byla uspokojivě restaurována. Designérské zpracování oken a výkladců však není dostatečně věrohodné. Nepředstavuje ani řešení v intencích současných architektonických trendů, ani věrohodné řešení historizující, které by bylo hlouběji inspirováno historickým tvaroslovím anebo porozumělo jeho principům. Nově pojaté prvky fasády jsou proto spíše než její plnohodnotnou součástí jakýmsi schématem. Při této restituci rovněž nebyl patrně brán v úvahu širší okolní kontext, zejména pak skutečnost velké kompaktnosti barokních a barokně v plášti zhomogenizovaných staveb. Nové řešení z tohoto kontextu vypadává.

Velmi sporné jsou i menší zásahy restitučního charakteru, než jaké představuje odstraňování barokní vrstvy fasády a její velmi nápadné nahrazení zrestaurovanou sgrafitovou fasádou renesanční. Zejména jde o zásahy odstraňující pozdně barokní stavy či stavy v klasicismu sjednocené a monochromní a navracející se do dřívějších barokních fází podoby díla (Hartigovský palác). Vysloveně negativní jsou potom restituce dílčích prvků (komponent fasády), které vůbec nezohledňují celek jako architektonické dílo. Zejména nežádoucí je stále pokračující tendence vracet pozdně barokní úpravy oken z líce fasád. Při těchto zásazích hraje významnou roli i nerespektování památkového urbanismu – tyto pozdně barokní úpravy oken charakterizovaly jako typický prvek pražskou architekturu. V poválečné éře byly plošně zaměřovány za schematické novotvary odsazené hlouběji od líce fasády. Tato tendence pokračuje, byť v podstatně menší míře, i v letech devadesátých (plášť dominikánského kláštera u sv. Jiljí na Starém Městě).

5.3.2.2 *barevnost a skladba díla*

Tektonika historického díla může být nevhodným zpracováním různých materiálů fasády či rozložením různých barev zkreslena (kostel sv. Ignáce na Karlově náměstí), jemnější plasticita pak zcela potlačena a nahrazena pouze fakticky vnímatelným kontrastem barevným (severní průčelí Klementina).

U děl složité tektoniky (například radikálního baroku) se ne vždy sleduje rozložení jednotlivých barev a odstínů tak, aby nedošlo k rozpadu tektonického výrazu díla. Zásada neunáhlovat se či možnost volit obnovu konzervativní nebývá náležitě využita.

5.3.2.3 *kompozice a celistvost díla*

Veškeré interpretace fasád z hlediska jejich barevnosti, poměru režných a omítaných ploch, jakožto i případných retuší a patinací, by měly zohledňovat celistvost fasády jako uměleckého díla. Jednotlivé komponenty je nejen nevhodné násilně sjednocovat, ale rovněž i prezentovat **protikladným způsobem**, který tuto celistvost rozkládá, a v případě děl slohově jednotných a

nepřestavovaných je přímo matoucí. Typickým příkladem může být prezentace pláště bývalého jezuitského profesního domu na Malostranském náměstí, kde je zkombinován nově aplikovanou načernalou patinou velmi ztmavlý kámen a velmi světlé a patrně ahistoricky „přesvětlené“ nově natřené ostatní omítané části pláště.

Do díla jsou tak svým významovým vyzněním vloženy neopodstatněně jakoby dvě časové vrstvy. Část díla je „konzervována“, manifestuje hodnotu stáří, jiná část je nevěrohodným způsobem a s resignací na tuto hodnotu rehabilitována. Chabost výsledku ještě podtrhuje skutečnost extrémního světelného kontrastu kamenné a omítkové části pláště, který zcela potlačuje ostatní velmi jemné, avšak velmi významné prvky architektonické kompozice vytažené v omítce, zejména římsy. Výsledkem je narušení harmonické architektonické kompozice tohoto významného díla.

I v případě, kdy protikladné interpretace stáří budovy nesledují přímo architektonické články, ale prostě jen plochy starší, konzervované a plochy nově upravené, rozkládá výsledek celistvost díla a jeho vnímání jako jednotné umělecké struktury. Typickým příkladem může být obnova pláště rotundy sv. Longina na Rybníčku s tvrdým přechodem části kamenného pláště a nově doomítnutých ploch – namísto relativně celistvé a časem zformované románské architektury je neodůvodněně prezentováno cosi, co bychom mohli chápat jako jakési „archeologické torzo“.

5.3.3 Chyby v barevnosti

Představují pro svou vnitřní složitost, celkovou neujasněnost kritérií i z toho důvodu, že barevná řešení objektů nejsou setrvale uspokojivá a dostatečně kvalitní vzhledem k hodnotě památkového fondu, zvláště kapitulu. Většinu nových pražských barevných řešení nelze asi označit přímo za chybu, jsou však výrazem jistých postupů uvažování i konkrétních pracovních návyků, které jsou nevhodné anebo přinejmenším nedostatečné pro kvalitní obnovu barevnosti fasád a svém důsledku i poškozují výraz a věrohodnost pražských území pod plošnou památkovou ochranou. Výraznou změnu dosud nevyvolal ani „*Metodický materiál pro obnovu plášťů na územích památkových rezervací a památkových zón*“, který se problematikou podrobněji zabýval.

5.3.3.1 *obtíže při nalézání a interpretaci starších barevných řešení*

U děl složitějšího historického vývoje je někdy obtížné učinit si dostatečně přesný obraz o nejstarším barevném řešení.

Nejstarší dochovaná resp. identifikovatelná barevná vrstva je mnohdy dochována ve zbytcích nepostačujících pro její věrohodnou obnovu, nejstarší zachovaná vrstva také nemusí být nejstarším barevným krytím dochovaných povrchů. Identifikovaný barevný vzorek bývá navíc působením povětrnostních podmínek z doby, kdy byl nátěrem svrchním, či chemických procesů pozdějšího staletého překrytí nátěry novějšími, zkreslen. Barevný nátěr v místě odběru vzorku také nemusel být vždy krycí, mohl být lazurní nebo dokonce malířsky zpracovaný,

například mramorováním, anebo mohl být součástí malovaného architektonického článku, například lizény. Komplikovaná je rovněž interpretace barevných vrstev v dochovaných souvrstvích, zejména přesné stanovení toho, jaké barvy se uplatňovaly v jednotlivých časových obdobích na jednotlivých člancích. Fasády také nemusely být vždy obnovovány anebo líčeny jako celek, změny se mohly týkat jen jejich částí. Proto je mimo jiné nezbytné provádět průzkumy na více místech a tak, aby zasáhly veškeré důležité články. Pozdější slohové úpravy fasád často nevedly k úplné eliminaci starších nátěrů, týkaly se například úprav oken, šambrán, bosáží atp., významně však proměnily plastický charakter a výraz díla. Zcela specifická je problematika barevné interpretace kamenných prvků a článků. Úsilí o návrat k nejstarší dochované vrstvě proto není vždy správné a nemělo by být automatické.

5.3.3.2 nedostatky v rámci průzkumů a ověřování stanovené barevnosti

Spočívají především v nedostatečném rozsahu a reprezentativnosti záběru průzkumů, v jejich nepřesné a nedostatečné interpretaci a v příliš malé velikosti zkušebních vzorků nátěru nového. Zejména nevhodný je způsob, kdy je barevný odstín vybírán přímo ze vzorníku, který – vzhledem k charakteru a kvalitě nabízených barevných tónů – fakticky popírá úsilí o věrnou rehabilitaci původní či starší barevnosti.

5.3.3.3 nedostatky technologické a realizační

I kvalitní barevné řešení z hlediska volby barevných tónů a jejich umístění na fasádě může být poškozeno aplikací nevhodné nátěrové hmoty, zejména disperzní, rozpouštědlové, či barev s hrubými frakcemi, anebo přílišným obsahem plnidel. Specifické složení řady nátěrových hmot se projevuje též specifickými účinky jejich vizuálního působení a optických kvalit povrchů. Lesklé povrchy barev disperzních, hrubost jejich struktury či typické špinění povrchů barev akrylátových, jsou, kromě ztráty věrohodnosti a nedostatečných estetických kvalit, vždy též deformací byť správně či vhodně vybraného barevného tónu.

5.3.3.4 problematické subjektivní vlivy účastníků procesu obnovy

Nedostatečná citlivost pro barvy a nerefektovaný vliv intenzivních barevností, jaké se dnes uplatňují například v reklamě či vizuální komunikaci vůbec, stály nepochybně za mnoha zcela nepřiměřenými, nevěrohodnými a agresivními barevnými tóny a řešeními, jež se v pražských územích pod plošnou památkovou ochranou v 90. letech uplatnily (budova Žofína na Slovanském ostrově, Janáčkovo nábřeží čp. 1075 na Smíchově, Vojtěšská čp. 215/II a další). Kromě toho existují i vědomější a reflektovanější preference barevností u účastníků obnovy fasád.

Na straně investorské jde mnohdy o snahy barevným řešením nepřiměřeně zdůraznit nemovitost, což se zpravidla děje na úkor staveb okolních, anebo zdůraznit její novost či světlost a programově potlačit hodnotu stáří. Typická je tendence bankovních domů po perfekcionismu a dokonalosti a tendence volit velmi světlé odstíny u staveb kostelů (chrám Panny Marie Sněžné). Tyto tendence, jakkoliv jsou vnitřně pochopitelné a souvisejí úzce s funkcí takovýchto staveb či s výrazem, který je odrazem jejich náplně, jak si jej představuje vlastník objektu, představují svého druhu nemalou překážku pro adekvátní interpretaci historického díla.

U pracovníků pražské památkové péče existuje obava z barev tmavých a hlubokých tónů. Ta je do jisté míry oprávněná, vzhledem k nevěrohodnosti některých ostrých, „syntetických“ či nevěrohodných tónů „cukrárensky“ pastelových, jež přinesl již konec osmdesátých a zejména první polovina let devadesátých (značné úseky Královské cesty, fasády Masarykova nábřeží). Tato nedůvěra zasáhla ovšem i pro historickou a historizující architekturu v řadě případů typické syté tóny zemité (zejména okry), pravděpodobně z důvodů nerozlišování mezi nevěrohodnými a historickými pigmenty nedocílitelnými některými ostrými odstíny současných fasádních barev a tradičními a věrohodnými tóny zemitými. Ty z pražského prostředí neodůvodněně mizí a uplatňují se jen v řídkých případech.

5.3.3.5 širší problematické trendy barevných řešení (přesvětlování, „křiklavost“, nemístná pastelovost, „nebarvy“)

Barevná řešení, jež jsou výsledkem „součinu“ zmíněných subjektivních preferencí, jsou v současnosti natolik rozšířená, že je můžeme považovat za převládající či nejsilnější trend v obnově barevných řešení v Praze. Mnohdy sporná a nepřiměřená snaha pražské památkové péče „rehabilitovat barvy“, spojená ze strachem z výrazných tónů vede k **tendenci tlumit barvy jejich přesvětlováním**, a to bez ohledu na nálezkové situace na objektech, které neřídka překvapují právě sytější zemitými tóny. **Tato tendence je zásadně nesprávná, jde proti samému smyslu takto pojatých nebo alespoň deklarovaných rehabilitačních tendencí a může být dokonce chápána jako nepochopení pražského genia loci!**

Totéž hodnocení platí samozřejmě pro **zcela nevěrohodné a křiklavé „tóny syntetické“** (Dražického náměstí čp. 58 a 59, Mostecká čp. 47 na Malé Straně, Dlouhá čp. 643 na Starém Městě, dům čp. 215 ve Vojtěšské ulici na Novém Městě). Pozitivním rysem současné situace je, že se prohlubuje reflexe historické barevnosti architektury též z hledisek technologických, provádějí se obnovy s vnitřně probarvovanými omítkami, u velmi rozsáhlých a významných staveb (Obecní dům) již nedochází k experimentům s barevností či technologiemi.

Bohatá škála vzorníkových barevných tónů, které přinesla 90. léta, vedla k nemístnému okouzlení jimi a k jejich často nevhodnému uplatňování. Kromě přesvětlených a ostrých syntetických tónů **byly s oblibou a nevhodně uplatňovány také tóny pastelové**. Vhodně volený pastelový tón mohl najít své

uplatnění u staveb historického eklektismu, jeho užití pro stavby z období historických slohů, klasicismu a také neorenesance je zpravidla velmi nevhodné. Stěží uchopitelnou kategorií potom představují „**nebarvy**“ - široká škála nezemitých barevných řešení, která nejsou ani křiklavá, ani přesevřená anebo historicky zcela neadekvátní, působí však málo věrohodně až odpudivě.

5.3.3.6 zejména nežádoucí postupy při obnově barevnosti

Při obnově barevnosti je zejména nežádoucí dosti rozšířená praxe mechanicky aplikovat nejspodnější nalezenou vrstvu, bez ohledu na další slohový vývoj fasády a urbánní situaci a její přisvětlování s cílem ztlumení její případné výraznosti. Zcela nevhodná je volba ahistorických barevných tónů, zejména zelených a fialových, jejichž odstíny byly tradičními vápennými technologiemi fasádních nátěrů nedosažitelné. V některých případech se nevhodně řeší otázka barevnosti výběrem extrémně světlých tónů blížících se mnohdy barvě bílé.

Z hlediska zachování věrohodnosti obnovovaného objektu je nezbytné vyhýbat se nevhodným postupům, popsaným v [kapitole 4.2](#). Nezbytné je omezit škálu nátěrových fasádních hmot používaných pro historické objekty a nadále nepoužívat nátěrové hmoty technologicky nekompatibilní s fasádami, které vedou k ahistorickým kvalitám povrchů a nevhodně stárnou. **Používání rozpouštědlových a disperzních (zejména akrylátových) barev při obnově památkového fondu v Praze je nepřípustné.** Silikonové barvy je možno užít jen v těch případech nevhodnými nátěrovými hmotami zdegradovaných omítkovin, kde pro nenasákavost povrchu nelze užít barev minerálních.

5.3.4 Chyby v pojetí architektonického ztvárnění nových prvků

Historické prostředí pražských území pod plošnou památkovou ochranou je poškozováno též nekvalitní současnou architektonickou produkcí, která se váže na obnovu pláští. Protože sám výraz nekvalitní nemá dostatečnou vypovídací hodnotu, je tato nízká kvalita sledována ze dvou hledisek. Z hlediska nedostatečné, nepoučené a povrchní snahy splynout s historickým prostředím (schematismus) a z hlediska povrchní tendence od historického prostředí se odlišit a to bez ohledu na kontext, v němž nové dílo působí (akontextuální radikalismus).

5.3.4.1 *schematismus*

Z hlediska ztvárnění nového prvku a jeho vyznění v celku díla se jeví jako zvláště významná otázka jeho „**schematičnosti**“ versus „**plnosti tvaru**“. Typickým řešením socialistické éry, které dodnes doznívá, je volba **sumárních tvarů**, jež se historických prvkům podobají, avšak ve své vnitřní kompozici či detailním zpracování (například u výkladců, ale též i u oken či dveřnic) jsou **schematické a většinou i silně redukované**. Namísto plnohodnotného prvku byl a dodnes bývá realizován ve struktuře díla jakýsi znak, pohybující se v „šedé zóně“ estetické indiferentnosti.

Takovéto pojetí nových prvků, zejména v zásazích koncipovaných v duchu odkryvné analytické metody v památkové péči, vede k proměně architektury jako uměleckého díla v neživotné, esteticky nedostatečné, a tudíž i nevěrohodné schéma, „dokument“. Odstraněné slohově plnohodnotné prvky nebyly v duchu dobového nazírání plnohodnotně nahrazeny, občas – například v případě jižní

strany hlavního českokrumlovského náměstí či v případě pražského Domu U Kamenného zvonu – dokonce vědomě, programově, a nejsou v Praze mnohdy plnohodnotně nahrazovány ani dnes.

5.3.4.2 akontextuální kontrastní řešení

Tímto pojmem neoznačujeme jakékoliv soudobé řešení pracující s tvaroslovím odlišným od historického a historizujícího, zejména ne řešení kvalitní a citlivá, která vytvářejí plnohodnotnou současnou slohovou vrstvu a zároveň respektují dochovanou historickou strukturu (příkladem může být obnova a dostavba ve Lvím dvoře od AP atelieru Josefa Pleskota). Vztahuje se na zásahy nevhodné, jejichž smysl se vyčerpává právě kontrastním řešením.

6. Střešní krajina

Chyby eliminační, adiční a transformační (interpretační) jsou v oblasti obnovy střech a střešní krajiny mimořádně úzce propojeny. Odstraněním historického způsobu pokládky krytiny například, historického tvaru střechy daného krovovou konstrukcí a přidáním nových, nevhodně zvolených a dimenzovaných osvětlovacích otvorů, dochází k nevhodné proměně, chybné transformaci střešní partie objektu a v důsledku toho i různě rozsáhlé části střešní krajiny.

6.1 Chyby eliminační

6.1.1 Nedostatečná ochrana historického a historicky hodnotného krovu

Zásada maximální šetrnosti při obnově historických krovů není v praxi vždy dodržována. (Za historické krovky považujeme krovky z období historických slohů a klasicismu i pozdější krovky ručně opracované (tesané) a to přibližně do roku 1860. Za historicky hodnotné považujeme též další krovky mladší, včetně krovů kovových a betonových, vynikající architektonickou a dokumentární hodnotou anebo reprezentativností pro dané období – viz. *„Metodický materiál pro posuzování půdních vestaveb a nástaveb a ochranu střešní krajiny“*, kap. 8.5.)

- ❖ Dochovaná hmotná substance historické krovové konstrukce nebývá v potřebné míře zachována, vyměňovány jsou nejen ty části, které jsou fyzicky nadále neudržitelné pro svůj fyzický stav (nevěrohodný pokus o restituci střešní partie Trautmannsdorfského paláce, zásahy do krovu kostela U Hybernů).
- ❖ Dochází k ochuzování historických krovových konstrukcí, a tím i tvaru střechy, například vypouštěním námětků, které je zejména v památkové rezervaci nežádoucí.
- ❖ Dochází i ke srovnávání (napřimování) historických krovových konstrukcí například příložkováním prověšených krokví u krovů historických, které je zásadně nežádoucí i v případech, kdy deformace krovové konstrukce neohrožuje statickou funkci krovu.

6.1.2 Zánik hodnotných podkrovních prostorů

V rámci rozsáhlých adaptací podkrovních prostorů došlo též k případům zastavění takových podkrovních prostorů, které pro svou dokumentární a estetickou hodnotu měly zůstat zachovány a měly být opraveny konzervačním způsobem. Za „zánik podkrovního prostoru“ přitom nemůžeme považovat pouze to, že se nedochoval volný podkrovní prostor jako součást architektonického díla, ale i tu skutečnost, že s adaptací zanikla ve značné míře nebo úplně řada jeho vrstev (cihelne dlažby – půdovky, ručně tesaná dřevěná schodiště, tesařsky zpracované dveře či záklopové stropy a další).

6.1.3 Radikální výměna střešní krytiny

6.1.3.1 *ochrana materiálové substance dochované střešní krytiny*

Prakticky se neuskutečňuje. Stáří krytiny, způsob jejího zpracování (například ručně formované tašky) a položení přitom představuje významnou kulturněhistorickou hodnotu.

Krytina není zpravidla překládána, ale je nahrazována krytinou novou, navíc ne vždy zcela vhodnou.

Celoplošné výměny, které se v pražském prostředí staly normou, jsou minimálně v Pražské památkové rezervaci nevhodné a citelně snižují kulturněhistorickou hodnotu její střešní krajiny.

6.1.3.2 *zachování tvaru, typu krytiny a způsobu pokládky*

Tvar a typ krytiny není při její výměně za krytinu novou v praxi vždy dodržován. Zaniká také struktura historické pokládky jako ochrany hodná vrstva střešních partií objektů a ve svém důsledku i střešní krytiny. Téměř také zaniká tradiční způsob podomítnutí tašek zejména hřebenáčů, pro pražské prostředí velmi typický a zjevně patrný ve střešní krajině. Zpevňující maltovina ztrácí svůj přirozený charakter nevhodným probarvováním. Rozšiřuje se užívání montovaných hřebenáčů.

Všechny tyto rysy jsou velmi zřetelně viditelné při pohledu z rampy Pražského hradu a to i u pohledově nejexponovanějších střech například ulice Nerudovy.

6.1.4 Komíny a štítové zdi

6.1.4.1 *komíny*

Komíny tvoří nepominutelný architektonický prvek staveb a jsou charakteristickou komponentou střešní krajiny. Jejich četnost, architektonická kvalita a nápaditost ztvárnění je příznačná mimo jiné a zejména pro střešní krajinu rostlé historické zástavby a také pro střešní krajinu historického centra vůbec.

Tvary historických komínů, často měkce „modelované“, novým zakončením tvarem s ostrými hranami anebo nepromyšleně aplikovanou hlavicí zanikají a jsou nahrazovány tvary tvrdými, vedenými rutinou stavařského perfekcionismu.

6.1.4.2 *štítové zdi*

Specifická role štítových zdí v rámci pláště a zejména pak v kontextu okolní zástavby i širších panoramatických pohledů nebývá v praxi respektována. Štítové zdi se mnohdy probourávají nově zřizovanými a problematicky tvarovanými otvory okenními a otvory typu oken francouzských (Dlouhá čp. 614) anebo okny ahistorického trojúhelníkovitého tvaru (dům čp. 1237 v Novomlýnské ulici). Zaniká tak jejich historický charakter a jejich příznačná role v pražské střešní krajině je reinterpretována. Této problematice je věnována podrobnější pozornost

v kap. 8.8.3 „*Metodického materiálu pro realizaci půdních vestaveb a nástaveb objektů a ochranu střešní krajiny*“.

6.2 Chyby adiční

6.2.1 Pracovní postupy s adicí nevhodných materiálů

Závažnou oblastí nedostatků a chyb při obnově střech a střešních partií objektů nevhodných postupů je užívání ahistorických a nekompatibilních stavebních materiálů v procesu obnovy. Současné stavební materiály a prvky i technologické postupy se nepoužívají vždy uvážlivě a promyšleně vzhledem k historickému charakteru objektu. A to i v případech historických a historicky hodnotných krovů a střech a objektů na území PPR a dokonce i v případech, kdy jsou adice nevhodných materiálů viditelné též z exteriérových pohledů.

Při obnově střech sehrávají výraznou negativní roli nejružnější technologické postupy, užívané bez ohledu na ustrojení a hodnotu historického objektu. Nežádoucí je skutečnost, že používání hydroizolačních fólií se stalo téměř normou, ačkoliv jejich použití v případě cenných krovů může vést k některým stavebně fyzikálním procesům, jež mohou snížit jejich životnost. Alternativní či tradiční způsoby izolací a zateplení se prakticky nevyskytují.

Nevhodné je nadbytečné uplatňování klempířsky zpracovaných prvků plechových na úkor tradiční pokládky, zejména (v Praze) pálenou krytinou (úpravy střech Valdštejnského paláce). V PPR jsou nevhodné i současné způsoby montovaného uchycení tašek, zejména hřebenáčů, jež se projevují i ve vzhledu střechy jistou tvrdostí a sterilitou výrazu ve srovnání s tradičním způsobem, užívajícím pro zpevnění maltovinu. Zásadně nevhodné je potom užívání rozpouštědlových a disperzních fasádních barev pro omítané části střešních partií objektů.

6.2.2 Adice nevhodných prvků

Nejčastějším případem chyb adičních ve střešní krajině je adice nevhodně zvolených, nevhodně dimenzovaných, příliš početných, nevhodně ve střešní partii umístěných, nevhodně tvarovaných a konstrukčně a materiálově špatně provedených nových osvětlovacích prvků. Střešní krajina je masivně zanášena nepatřičnými novými tvary, neboť v praxi nejsou respektována kritéria ztvárnění osvětlovacích prvků:

6.2.2.1 *neadekvátní volba typu nového osvětlovacího prvku*

Stěžejní roli pro kvalitu nově budovaného osvětlovacího prvku má správná volba typu osvětlovacího prvku. Zde se často chybuje. Daná volbou slohově nepřiměřeného osvětlovacího prvku je chybou základní, od níž se velmi často odvíjejí chyby další, čímž vznikají ahistorické, z hlediska věrohodnosti nepřijatelné útvary ve střešní krajině.

- ❖ **vikýře:** Zcela nevhodně se osazují do střech historizujících činžovních domů, zejména neorenesančních vytvářejících jednoduchou povlovnou sedlovou střechu (vinohradská lokalita Na Kozačce čp. 56, 927, 942, 431, 869, Skořepka čp. 423 na Starém Městě).
- ❖ **střešní okno:** Tento relativně mladý typový produkt se masově a bezhlavě osazuje do střešních partií objektů, kde je jeho použití krajně nevhodné. Zejména jde o stavby z období historických slohů a klasicismu, včetně těch v pohledově exponovaných situacích. (Dům U Prince na Staroměstském náměstí čp. 460). Střešní okno není náhradou tradičního tzv. padáku, a to i v situacích, kdy je jeho užití přípustné.
- ❖ **ateliérové okno:** V praxi naštěstí výrazněji nedochází k zásadně nevhodnému výběru ateliérového okna do nevhodných objektů.
- ❖ **sestava ze střešních oken:** Představuje ahistorický způsob sesazení více typových střešních oken například do pásu, obdélníku nebo čtverce, které je v pražských územích pod plošnou památkovou ochranou nepřipustné. Přesto se poměrně často vyskytuje (U Železné lávky čp. 557).
- ❖ **osvětlení (francouzskými) okny střešní lodžie (terasy):** Lodžie a terasy zapouštěné do krovových konstrukcí jsou ve všech pražských územích pod plošnou památkovou ochranou nepřipustné ([viz „Metodika pro realizaci půdních vestaveb a nástaveb objektů“, kap. 10.6.5](#)), přesto se takovéto zásahy vyskytují (Mostecká čp. 44) a hrubě poškozují památkovou podstatu architektonických děl.

6.2.2.2 *příliš velké a příliš početné nové osvětlovací prvky*

Dimenze i počet nových osvětlovacích prvků, a to i v případě, je-li zvolen prvek vhodný, mnohdy nejsou úměrné vzhledem historickému charakteru stavby, jejím slohovým charakteristikám a konkrétním proporcím. Osvětlovací prvky bývají nezřídka přehnaně dimenzovány a jsou příliš početné, přičemž obě chyby se občas slučují. (Zcela příznačným příkladem je Vratislavský palác na Malé Straně, dále domy u staroměstského vyústění Karlova mostu, zejména čp. 195, severní strana ulice Břetislavovy u Jánského vršku, domy čp. 215 a 216 Na Pohořelci. Odstrašujícím příkladem je ohromně dimenzovaný vikýř v ulici Čelakovského sady čp. 433 na Vinohradech a Podskalská čp. 1252 na Novém Městě, kde jejich osazení vedlo již i k deformaci tvaru střechy).

Zejména hrubou chybou je velká četnost osvětlovacích prvků, která vytváří u vikýřů dojem souvislého pásu anebo ze střešních oken skutečně takovýto pás vytváří (viz dům U Železné lávky čp. 557, řada domů v ulici Keplerově 215, 216, 217 a 219).

6.2.2.3 *špatné umístění nového osvětlovacího prvku ve střešní partii*

Umístění zvoleného osvětlovacího prvku ve střešní partii resp. střešní rovině nebývá mnohdy vhodné jak vzhledem k celku střechy, tak zejména vzhledem k fasádě. Nové osvětlovací otvory nepůsobí přirozeně a nenápadně, jako slohově adekvátní součást celé stavby. Upozorňují na sebe necitlivě volenou polohou ve střešní rovině. Nevhodná jsou zejména tato z praxe známá řešení:

- ❖ **Umístění osvětlovacích otvorů nebere ohled na kompozici fasády:** Stává se, že osvětlovací otvory jsou pouhým nekomponovaným průmětem vnitřních dispozic.
- ❖ **Otvory vytvářejí dvě a více viditelná podlaží:** V podkrovních prostorech jsou nezřídka budována dvě obytná podlaží a každé z nich je zvlášť osvětlováno novými osvětlovacími prvky viditelnými v jediné střešní rovině. Toto řešení, z obecného hlediska památkové péče nežádoucí, se uplatňuje i v nejcitlivějších místech Pražské památkové rezervace.
- ❖ **Osvětlovací otvory se umísťují příliš blízko u hřebene:** Rozšířená snaha umísťovat osvětlovací otvory, zejména střešní okna, poblíž hřebene střechy umísťuje tyto prvky do mnohdy značně pohledově exponovaných poloh. Tato tendence je nežádoucí.
- ❖ **Vikýř velmi blízko korunní římsy anebo za atikou:** Do těchto poloh, kde se může ve výjimečných případech vhodně osadit střešní okno, je někdy velmi nevhodně umísťován vikýř.
- ❖ **Zapouštění průčelí vikýře pod střešní rovinu:** Snaha zvětšit osvětlovací plochu, případně částečně zvětšit užitnou plochu adaptovaného prostoru, občas vede k řešení, kdy průčelí vikýře vede pod střešní rovinu a je do něj osazeno zpravidla dovnitř otevíravé okno (u staroměstského vyústění Karlova mostu čp. 195, Španělská čp. 742 na Vinohradech u Hlavního nádraží, Masná čp. 1059 na Starém Městě). Důsledkem je vytvoření prostoru zapuštěného pod střešní rovinu, majícího charakter lodžie. Takovéto řešení je zcela ahistorické, hrubě a nepřipustně rozbíjí geometrii střešních ploch v pražských územích pod plošnou památkovou ochranou.

6.2.2.4 nezvládnuté tvarosloví, konstrukce a materiál nových prvků

Nové osvětlovací prvky, zejména pak vikýře, nebývají ve většině případů tvarovány s ohledem na slohové ustrojení objektů (dům čp. 42 a 41 na rohu Bělehradské a Anglické ulice). Kvalitně ztvárněny bývají téměř jen u obnov významných památkových objektů (Nostický palác), u adaptací na půdní byty a u obnov méně významných objektů (U lužického semináře čp. 82) jsou až na nepatrné výjimky ztvárněny nedokonale. Problémy jsou v jejich konstrukci, materiálovém provedení i v řešení řemeslných detailů, které s jejich osazením souvisejí. Nadbytečně se uplatňují klempířské detaily na úkor tradičního vykrývání krytinou.

Velký deficit existuje dosud v dodavatelské sféře v oblasti střešních oken. Tato typová okna v rejstříku nabídky nezohledňují historický charakter objektů, do nichž jsou často osazována. Tvarosloví historických střešních oken bylo bohatší.

Zejména obdélná okna se segmentovou horní vodorovnou hranou, vnitřně do kříže anebo šestitabulkově členěná, by byla v mnoha případech vhodnější než obdélné či čtvercové okno nečleněné.

Specifickou kapitolu kromě tvaru a konstrukce nového osvětlovacího prvku tvoří i jeho materiálové provedení, viditelné z exteriéru. Často nejsou užívány dobově adekvátní materiály – dřevo, výjimečně zdivo u některých typů vikýřů, pálená krytina, případně adekvátní materiál plechový. U případně nově navrhovaných ateliérových oken se vždy neužívají dostatečně subtilní profily. Plastové materiály, v pražských územích pod plošnou památkovou ochranou nepřípustné, se užívají pro okna nově osazovaných vikýřů (Skořepka čp. 423).

6.2.2.5 *příliš mnoho typů osvětlovacích prvků*

V praxi neznáma nastává situace, kdy v obnovované střešní partii objektu již existuje osvětlovací prvek, a pro osvětlení adaptované půdy se volí ještě jiný typ osvětlovacího prvku (nebo dokonce typy dva), zejména pak často střešní okno vedle již existujícího vikýře. Nový osvětlovací prvek se nepřizpůsobuje prvkům již existujícím, někdy jsou stávající osvětlovací otvory odstraněny a nová adaptace půdního prostoru je osvětlována hned dvěma typy osvětlovacích otvorů, což je řešení jen ve výjimečných případech vhodné (dům čp. 614 v Kozí ulici na Starém Městě).

6.3 Chyby transformační

Chyby transformační vznikají jako důsledek „umocnění“ současně realizovaných chyb eliminačních a adičních, a to v těch případech, kdy nejsou respektována kritéria ochrany střech a střešní krajiny – viz „[Metodický materiál pro posuzování nástaveb, půdních vestaveb a ochranu střešní krajiny](#)“, kap. 5.

6.3.1 Transformace historicky hodnotných krovů a podkrovních prostorů na průměrně řešené prostory obytné

Jednou z významných hodnot v oblasti architektonického dědictví minulosti je hodnota historických krovů, historických podkrovních prostorů a střech vůbec. Masivní tlak na půdní vestavby v 90. letech vedl k významnému úbytku historických podkrovních prostorů (a to i v nejcennějších oblastech Pražské památkové rezervace), do nichž byly vestavěny nové užité prostory, často svým půdorysným řešením nezohledňující historický charakter objektů a poškozující je též související proměnou exteriéru. Takovéto zásahy, i když nevedly vždy k poškození krovové konstrukce, odstranily podkrovní prostor jako součást památkové podstaty objektů a ochrany hodnou vrstvu stavebního díla, která mnohdy vynikala vlastní architektonickou kvalitou danou ztvárněním krovové konstrukce a (většinou) cihelnou dlažbou (tzv. půdovky) i řadou dalších detailů, které s půdními vestavbami mnohdy zbytečně úplně zanikly (tesařská žebříková

schodiště, půdní dveře s kovářsky zpracovanými vnějšími panty, zákloповé stropy případných dalších podlaží půdy a další prvky).

Podkrovní prostor jistě mohl být v řadě případů vhodným způsobem transformován na obytný prostor. V takovém případě je vždy klíčovou otázkou půdorysné řešení adaptovaného prostoru. Velmi rozšířené navrhování řady nevelkých obytných místností, které si vyžaduje řadu osvětlovacích prvků, je ovšem nevhodné, neboť vede k potřebě osazování dodatečných osvětlovacích prvků. Za negativní skutečnost musíme také pokládat poškození dalších vrstev stavebního díla, kdy došlo ke ztrátě dalších cenných historických prvků nebo konstrukcí, k nimž takovéto zásahy vedly (gotický strop v čp. 549 na Starém Městě).

6.3.1 Necitlivá a nevhodná proměna střešní partie architektonického díla

Ožehavým problémem, který komplikuje výkon památkové péče, je skutečnost, že existuje množství případů, kdy by zásah sám o sobě mohl být z hlediska ochrany objektu přijatelný, avšak konkrétní navrhované řešení, například typu půdní vestavby či nástavby, je kvalitou půdorysného řešení a z něj plynoucího umístění nových osvětlovacích prvků i navrženým tvarováním těchto prvků nepřijatelné. Stalo se téměř pravidlem, že **není zvolen adekvátní tvar nově navrženého tvaru střechy a že není volen adekvátní typ osvětlovacího prvku**. Také jejich dimenze, vlastní tvarování, materiál a umístění ve střešní partii objektu jsou ve většině případů nevhodné anebo nedostatečně kvalitně architektonicky ztvárněné, a to i u nemovitých kulturních památek a v nejcennějších partiích PPR, například na Malé Straně! Naprosto odstrašujícím příkladem je proměna střešní partie domu čp. 150 ve Valdštejnské ulici. Zcela katastrofálním a naprosto nepřijatelným případem je dvoupatrová nástavba domu čp. 713 v Dlouhé ulici na Starém Městě.

Tyto transformace objektů podmíněné odstraněním historických prvků a detailů ve střeše a adicí nevhodných tvarů a prvků nových, jež podrobně popisuje [kap. 6.2.1](#), vedou zejména ke dvěma vzájemně souvisejícím důsledkům:

6.3.2.1 *ztrátě historické věrohodnosti*

Nevhodně provedené půdní vestavby a nástavby, zvláště v těch případech, kdy dochází k nezvládnuté adici nových osvětlovacích otvorů, radikálně snižují věrohodnost celého objektu jako historického architektonického díla. Hrubá deformace střešní partie, jakou představovala přestavba celé střechy Trautmannsdorfského paláce, paláce Vratislavského, domu čp. 423 ve Skořepce, domu čp. 1252 v Podskalské ulici na Novém Městě poblíž Palackého náměstí, skleněná věžicovitá nástavba domu čp. 1121 na rohu ulic Zlatnické a Truhlářské a řady dalších objektů, nenapravitelně snížila věrohodnost těchto významných či alespoň dobově reprezentativních staveb. Novotvar je na první pohled patrný, je disproporční, předimenzovaný vzhledem k celé zbývající historické struktuře domu a je designérsky velmi nekvalitně ztvárněn. Svědčí o malé schopnosti současných tvůrců provést takovou, třeba i radikální proměnu střešní partie

stavby, která by byla zároveň hodnotnou současnou slohovou vrstvou ve staletém vývoji stavby. Kromě těchto markantních příkladů jsou ale též veškeré špatně provedené adice nových osvětlovacích prvků, jak je popisuje 2. oddíl této kapitoly, transformační chybou, která snižuje věrohodnost stavby.

6.3.2.2 esteticky odpudivému vzhledu střešní partie objektu

Ačkoliv ne každý zásah, který radikálně snižuje historickou věrohodnost objektu, je zároveň esteticky odpudivý – existují relativně slušně ztvárněné nové osvětlovací otvory moderní (dům. čp. 433 v ulici Čelakovského sady u Národního muzea) – zásahy deformující objekty jsou zpravidla svými dimenzemi, proporcemi, konstrukcí a tvarem velmi pochybné hodnoty (již vícekrát zmíněný dům čp. 1121 na rohu Zlatnické a Truhlářské ulice, dům čp. 423 ve Skořepce na rohu Uhelného trhu, již zmíněných několik domů v Máchově ulici na Vinohradech či v ulici Keplerově na Pohořelci, dům čp. 42 a 41 na rohu Bělehradské a Anglické ulice a další).

6.4 Urbanistická dimenze chyb ve střešní krajině

Od roku 1989 do současnosti došlo k poměrně výrazné proměně střešní krajiny v hlavním městě, a to ve všech jejích částech pod plošnou památkovou ochranou. Nesporně pozitivní rys zastavení chátrání střech je však – pomineme-li ztráty historické substance neviditelné, zejména v oblasti krovových konstrukcí a záboru hodnotných podkrovních prostorů – výrazně **snížen ztrátou historického charakteru střešní krajiny a její přeměnou na střešní krajinu neúnosně zaplňovanou většinou špatně zvládnutými novotvary**, které byly osazeny s adaptacemi podkrovních prostorů. Tyto změny je možné vztáhnout k urbanistickým kritériím ochrany střešní krajiny, jak je podává „*Metodický materiál pro posuzování nástaveb, půdních nástaveb a nástaveb a ochranu střešní krajiny*“ v kapitole 5. Nenaplňováním těchto kritérií je pražská střešní krajina silně ohrožena a v některých aspektech již dnes nenapravitelně poškozena.

6.4.1 Nedostatečný důraz na zachování pražské střešní krajiny z hlediska kompozice celku

Třebaže souhrnná kompozice pražské střešní krajiny nebyla dosud hrubě poškozena, sílící tlak na půdní vestavby a nástavby objektů vede k postupnému a nenápadnému zvyšování hladiny zástavby, změnám tvarů střech a k masivnímu osazování nových osvětlovacích prvků. Svou roli sehrávají i výrazné akontextuální solitéry (prosklená střecha vestavby do budovy staré celnice na náměstí Republiky) a budování nových dominant na panoramaticky citlivých místech (hotel Don Gio na Vinohradech).

6.4.2 Neústrojně zásahy do stabilizovaných pohledových kompozic vedut

Zcela **mimořádný význam a hodnota**, které pro památkově-urbanistickou podstatu Prahy mají **stabilizované komponované architektonické kompozice**, „veduty“ (Malá Strana a Pražský hrad ze Smetanova nábřeží, Malá Strana s oběma mostními věžemi z Karlova mostu, pohled na Malou Stranu z rampy Pražského hradu, staroměstská nábřežní část viditelná z malostranských břehů a další), **nejsou v praxi náležitě doceňovány**. Tyto vysoce stabilní obrazy, včetně velmi významné dimenze sobě příslušné střešní krajiny, se jako stabilizovaný kulturní obraz mající význam pro identitu města v některých významných akcentech začínají měnit, a to nejen i detailními změnami v podobě například adice nových vikýřů, střešních oken a jiných osvětlovacích prvků (řada nových vikýřů u malostranského vyústění Karlova mostu, podobně i u vyústění staroměstského, zde zejména čp. 195).

Velmi nevhodným zásahem je prosklený architektonicko-výtvarný prvek, nástavec schodiště u Sovových mlýnů, a též zde v rámci adaptace pro prezentaci sbírky moderního umění manželů Mládkových realizovaná černá střešní krytina typu beronit s nápadnými plechovými lištami. Altán v zahradě Vratislavského paláce je faktickou nedostatečně poučenou novostavbou, zjednodušenou v detailu architektonické kompozice. Rovněž velmi rozměrná, byť směrem do nábřeží vzácně osvětlovacími otvory nečleněná střeška novostavby hotelu Four Seasons je zásahem tvrdým, zvyšujícím heterogenitu střešních materiálů v této pohledově exponované oblasti.

6.4.3 Slabá ochrana pohledově mimořádně exponovaných střech

Svébytné místo ve střešní krajině mají vysoce pohledově exponované střechy staveb monumentálních, převýšených (lodi kostelů, vystupující hmoty domů v oblastech novějších započatých, avšak nedokončených regulací) a z odstupu zvýrazněných (nábřeží pražského centra). Citlivost vysoce pohledově exponovaných střech na současné zásahy, zvláště takové, které jsou spojené s adicí nových osvětlovacích prvků, není dostatečně zohledňována. Zásahy do střechy kostela sv. Michala či domu U Železné lávky čp.557 jsou příkladem nad jiné výmluvným.

6.4.4 Opomíjená ochrana vnitřní diferencovanosti střešní krajiny

Bohatá vnitřní diferencovanost je základní charakteristikou a tudíž ochrany hodnou charakteristikou pražské střešní krajiny. Nejen zvyšování hladin nástavbami objektů, vedoucí k výškové nivelizaci střešní krajiny, ale i zásahy méně výrazné jako jsou projevy stavitelské unifikace a jejich necitlivé plošné uplatňování (typová střešní okna, nevhodné materiály, přehnaně dimenzované vikýře, opakující stále stejné chyby ve svém tvarování apod.) vedou ke stále zřetelnějšímu sjednocování střešní krajiny, ztrátě specifičnosti jednotlivých území. Zejména negativní je vstup ryziho typového stavebnictví do rostlé historické zástavby (střešní okna na Malé Straně).

6.4.5 Narušování integrity charakteru diferencovaných území střešní krajiny

Jednotlivá, navzájem diferencovaná a vnitřně relativně konzistentní území z hlediska formování střešní krajiny mají své typické charakteristiky, které jsou poškozovány neústrojnými, pro dané území nepříznačnými zásahy, snižujícími jejich kulturně historickou hodnotu a více či méně výrazně i estetické a kompoziční hodnoty. Nové vstupy a změny často nevycházejí z charakteru střešní krajiny daného území, a tím ji dezintegrují. Zvláště negativní jsou situace, kdy se u více domů v těsném sousedství opakuje stejná chyba adiční – volba nevhodného typu osvětlovacího prvku vzhledem k historickému charakteru objektu (ulice Břetislavova u Jánského vršku, okolí lokalit na Kozačce a Máchovy ulice na Vinohradech, zbytnělé vikýře rozměrů půdních nástaveb ve Veleslavínově ulici na Starém Městě).

6.4.6 Snižování malebnosti a výrazu pražské střešní krajiny

Necitlivou opravou zejména historických krovů, masivní výměnou střešní krytiny, některými dílčími řemeslnými postupy a nevhodně a ahistoricky tvarovanými prvky novými byl poškozen výraz a částečně i památková podstata významných částí střešní krajiny pražské historické zástavby způsobem, který můžeme označit jako snížení její malebnosti. Zejména patrná je tato tendence v PPR, například na Malé Straně, kde nejsou respektovány zásady opravy historických krovů a střech. Konstrukce jsou ochuzovány (vypouštění námětků), napřimovány, opravované komíny nejsou vždy správně měkce tvarovány, historická krytina není překládána, ale šmahem vyměňována za novou. Podomítání pálené krytiny masivně nahrazují systémy krytinu montující, omítkovina se nevhodně probarvuje, štítové zdi se oplechovávají. Minimální pozornost je věnována vyústění odkouření - límce komínových vložek zbytečně příliš viditelně přesahují korunu komínu. Odvětrání kanalizace není designérsky vůbec řešeno, podobně jako řešení telekomunikačních prvků, zejména antén mobilních operátorů.

7. Městský interiér

Tzv. městský interiér prošel v 90. letech mimořádně hlubokou proměnou – od zchátralého, avšak v některých aspektech nebývale intaktního stavu konce socialistického éry po živý, rušný městský interiér současnosti. Rozdíl tvářnosti a kvality výchozího a současného stavu je v případě městského interiéru mimořádně výrazný, a to mnohdy až na samé hranici vizuální a designérské spojitosti. Úloha památkové péče v ochraně městského interiéru byla v 90. letech nesnadná a je v mnohém ohledu specifická díky dynamickým proměnám a masivnímu opotřebování jeho součástí, které činí obtížnou například ochranu dochované historické substance, třeba u chodníků anebo u výkladců. Zcela enormní je rovněž tlak soudobého designu a expanze reklamy.

Naproti tomu zaznamenané a nevhodné jsou takové případy, kdy dochází k porušování specificky pražských zásad utváření městského interiéru a veřejného prostoru vůbec, jak je popisuje „*Metodika přístupu k zásadám řešení městského interiéru na území památkových rezervací a památkových zón*“.

7.1 Chyby eliminační

7.1.1 Obchodní portály a výkladce

Specifickou a tlaku současného ekonomického provozu intenzivně vystavenou součástí městského interiéru a zároveň i významnou vrstvu fasád tvoří obchodní portály a výkladce. Třebaže se svým stavebně truhlářským či zámečnickým zpracováním pohybují občas na hranici architektonického prvku a jejich hojná obměna v minulosti z nich činí fenomén, který ze své funkční podstaty podléhá intenzivním změnám v čase, jsou kvalitní obchodní portály a výkladce prvkem, jenž si zaslouží ochranu i patřičnou obnovu. Tato obnova nebyla v dynamické proměně pražského uličního interiéru a veřejného prostoru vždy dostatečná.

Pro pražské prostředí je příznačné poměrně bohaté zastoupení autentických výkladců z období historismu, navržených a realizovaných současně s objektem, případně poslední slohovou vrstvou fasády, i řada kvalitních děl pozdějších, zejména funkcionalistických, která tvoří ochrannou vrstvu pláště stavby. Ochrana těchto prvků nebyla v první polovině 90. let důsledná a část tohoto specifického fondu ke škodě městského prostředí zanikla.

Zvláště negativní je potom tato skutečnost u výkladců kategorie hodné zvláštní ochrany (viz „*Metodický materiál pro obnovu fasád...*“ kap. 5.5).

Jde zejména o díla následujících charakteristik:

- ❖ Obchodní portály a výkladce vytvořené zároveň s fasádou či její poslední slohovou vrstvou a všeobecně pak dochované výkladce z 19. století, zejména pak i případně dochované dveřnice, vsazené dřevěné portály a výkladce z období starších.

- ❖ Kvalitní obchodní portály a výkladce pozdější, které tvoří hodnotnou novější slohovou vrstvu díla, zejména pak díla funkcionalistická a z období moderny.
- ❖ Díla mimořádně malebně zapojená do okolního kontextu či díla, která jsou součástí souvislejšího hodnotného parteru ulice – ta však zpravidla spadají též do skupiny první.

7.1.2 Dlažby, zejména chodníkové

V rozporu s „*Koncepcí účinnější péče o památkový fond v hlavním městě Praze*“ (kap.V.) přetrvává tendence celoplošných výměn mozaikových kostek a jejich náhrada kostkami novými (barevně, bohužel, zpravidla poněkud odlišnými a jinak štípanými z důvodu nedostupnosti původního materiálu a změny technologie zpracování). S tvarem nových kostek daným současnou průmyslovou produkcí souvisejí i jejich menší skladebné možnosti pro skládání složitějších a drobnějších vzorů.

7.2 Chyby adiční

Městský interiér je oblastí, kde se adiční chyby projevují patrně nejzřetelněji. Souvisejí především se zanášením veřejného prostoru reklamou nejrůznějšího rozměru, fyzikálních parametrů a způsobu umístění a částečně též s agresivním designem nových obchodních portálů. Častá obměna reklamy vede zpravidla i k poškozování přízemních partií fasád, k jejich stále opakovaným přesekáváním a přeomítáním, jejichž výsledkem je například velmi zhrublá a nedokonalá bosáž.

7.2.1 Reklama

Přehnané uplatnění reklamy, včetně reklamy spontánní, neregulované a vlastně nelegální, vážně narušuje atmosféru území pod plošnou památkovou ochranou. Znemožňuje podélné průhledy ulicemi a potlačuje architektonické ztvárnění parteru budov. I když správní ošetření řady způsobů reklamní propagace (například právě výstrčemi) nespadá do kompetence památkové péče, jsou i tyto její negativní projevy zmiňovány, neboť se podílejí na negativní proměně historického rázu prostředí.

7.2.1.1 expanze výstrčí

V pražských územích pod plošnou památkovou ochranou obecně a velmi zřetelně v turisticky exponované PPR se hojně uplatňují výstrče, které mnohdy vizuálně kolidují s architekturou portálů či historických výkladců, nebo je dokonce téměř zastírají. Výstrče, kromě firemních typových řešení (mnohdy ovšem do historického prostředí v této formě výstrčky nevhodných), jsou často designérsky

a řemeslně nedokonale ztvárněné. Mají charakter téměř podomácku vyrobených produktů. Jejich instalace je mnohdy brutální vzhledem k historické substanci fasády a zásahy do zdiva nezřídka zůstávají nezaretušovány.

7.2.1.2 zbytnělé reklamy na výkladcích

Architektura portálu nebývá mnohdy respektována jako svébytné architektonické dílo, jehož účelem je prezentovat zboží. Výlohy bývají přehnaně a barevně agresivně přelepovány, a to i v nejcennějších místech PPR. Písmo a loga bývají volena často disproporčně vzhledem k portálu, resp. svrchnímu poutci výkladce, jsou větší, než by bylo z hlediska proporcí vhodné, a potlačují portál, resp. charakter uličního interiéru vůbec.

7.2.1.3 střešní světelná reklama

Tento typ reklamy je až na výjimky vhodně lokalizován a nedopouští se ataku na historické a památkově chráněné prostředí. Za výrazně negativní zásah můžeme považovat naddimenzovanou světelnou reklamu Kasina Šimek na konci Pařížské ulice u hotelu Intercontinental.

7.2.1.4 improvizovaná, chaotická, nepovolená reklama

Improvizovaná, chaotická, nepovolená reklama je typická pro mnoho rušných ulic, zejména v pražském centru, kde je nejintenzivnější turistický ruch. Zejména nevhodné jsou zde časté reklamní stojky špatné designérské úrovně umístované před obchody, různé poutače typu transparentů umístované též do oken v prvním či dokonce vyšším podlaží, dále olepování pouličních svítidel, nároží atp. Tento druh reklamy mimo jiné a výrazně potlačil kouzlo staroměstských historických ulic, zejména na Královské cestě. Regulace tohoto způsobu propagace zboží a služeb je mimo rámec správní působnosti orgánů památkové péče, míra, četnost a nekultivovanost takovýchto zásahů však natolik výrazně poškozují obraz Prahy jako kulturního města, že je nezbytné je na tomto místě uvést.

7.2.2 Obchodní portály

Častou chybou eliminační je osazení nevyváženě tvarovaného nového výkladce, který narušuje historické prostředí a bývá zpravidla též pochybné hodnoty architektonické. V historickém prostředí působí nevhodně zejména tyto typy výkladců a obchodních portálů:

7.2.2.1 výkladce a obchodní portály extrémně tvarované

Jedná se zejména o portály kosoúhlého tvarování, jejichž hrana vybíhá výrazně před líc fasády do ulice a o obdobně tvarované portály zapouštějící toto zkosení hluboko za líc fasády, dále pak o portály, jejichž svrchní předsunutá část se

chová jako markýza (často bývá také kosoúhle tvarována), a o portály plně otevíravé.

7.2.2.2 výkladce a portály nízké designérské a materiálové kvality

Zejména jde o portály banálně ztvárněné, bez parapetů a kvalitních proporcí či ušlechtilé ztvárněného detailu u portálů v moderním a neomoderním duchu, anebo bez potřebné práce s profilací u portálů historizujících. Řada nových vstupů je navíc často chabě řemeslně provedena, čiši z nich mechanická aplikace typových prvků a nezájem o vazbu díla a památkově chráněného prostředí (typickým produktem jsou směnárny na Královské cestě). Nové obchodní portály nezřídka nerespektují základní typologické zásady – například u historizujících staveb ignorují základní dimenze pro tyto prvky dané konstrukcí parteru stavby – portály jsou značně snížené i zúžené a nevhodně členěné způsobem připomínajícím spíše členění okenní.

7.2.3 Osvětlení nevhodné pro dané prostředí

Intenzita osvětlení v pražském prostředí, zejména v historických částech památkové rezervace, je místy přehnaná. 90. léta přinesla kromě veřejného osvětlení i řadu dalších světelných zdrojů svázaných zejména s provozem restaurací a obchodů v turisticky exponovaných místech.

7.2.3.1 nevhodný typ pouličního osvětlení

Zejména v památkových zónách se nezřídka vyskytují zdroje veřejného osvětlení, které jsou typologicky (svými rozměry a umístěním ve veřejném prostoru) i designérským ztvárněním nepřilíš vhodné.

7.2.3.1 nevhodné nasvécování architektury

Nasvécování historické architektury jejími vlastníky může v některých případech napomoci jejímu vnímání jako architektonického díla, může však také toto dílo deformovat a dopouštět se jisté nerovnováhy z hlediska významu děl okolních. Zejména sporné je takové expresivní nasvícení, které modeluje atektonicky architekturu ostrými kužely světla a má až jakýsi charakter zábavní (dům U Prince na Staroměstském náměstí). Rovněž ostrá světla reflektorů před vchody do některých provozoven jsou v historickém prostředí nevhodná.

7.3 Chyby transformační

Jako výslednice chyb adičních a eliminačních vedou k proměně charakteru historického a památkově chráněného prostředí vůbec, a to nikoliv snad směrem ke kvalitnímu soudobému designu, ale spíše k zatížení historického prostředí balastem typové a akontextuální produkce. Těmito zásahy se vytrácí nejen jeho

historické kouzlo, ale dochází i k zániku cenných emotivních prvků a jejich nahrazování mnohdy sériovou a velmi nedokonalou produkcí. V některých případech mají změny charakter urbanistický – například dobře míněné, avšak jen částečně domyšleně provedené pěší zóny a klidová místa.

7.3.1 Výkladce

Zachované původní výkladce mají vysokou emotivní hodnotu, vynikají často přitažlivými detaily a výrazně zvyšují autentické působení celého objektu. Výkladce z éry moderní tvoří dnes již specifickou slohovou vrstvu vývoje pražského parteru a to i na starších objektech a vynikají vysokou kulturou ztvárnění. Mimořádně cenné a zvláštní ochrany hodné jsou pak případy, kdy se zachovala celá ulice s téměř intaktními výkladci (například ulice V kolkovně a Věžeňská či pasáž U závoje na Starém Městě). Odstranění takovýchto děl a jejich nahrazení sériovou produkcí se výrazně podílí na ztrátě donedávna velmi působivé atmosféry pražské architektury parteru. V této oblasti rozeznáváme dva typy chybných či přinejmenším sporných řešení: nevydařené restituace historických podob portálů a výkladců, odstraňující pozdější předsazené výkladce historizující, které vytvářely podstatnou měrou kolorit historických částí Pražské památkové rezervace, a banální typová řešení postrádající detail, profilace, parapety atp. a prohřešující se někdy hrubě proti konstrukční a „typologické logice“. Zejména nevhodná a architekturu objektů poškozující jsou taková nová řešení v polích parteru historizující architektury, která jsou výrazně zmenšená a jako okenní otvory členěná (například dům čp. 609 v Dlouhé ulici na Starém Městě). Pražské prostředí rovněž poškozují průchozí rohy nových obchodů, zvláště u směnárén, které „podemílají“ tektoniku historických domů.

7.3.2 Výkladce, reklama, charakter ulice

Velmi neblahým důsledkem pro některé části památkové rezervace, zejména pak pro Královskou cestu, je výrazná kumulace těchto chyb – proměny portálů, expanze reklamy a extrémní přeexponovanosti turistickým ruchem, který výrazně opotřebovává architekturu parteru, včetně různých detailů a prvků fasád v komerčním prostředí potlačených. **Paradoxním důsledkem soutěže jednotlivých prodejců o přízeň kupujících je stále sílící zastírání historického charakteru prostředí**, který je základním magnetem pro jejich zákazníky. Ulice ztrácejí svůj historický charakter, nenabývají však žádný výrazný charakter nový. Současná architektura portálů prakticky (dosud?) není schopna v zaznamatelně významné míře do historického prostředí vnést zajímavý detail či tímto prostředím poučený tvar, který by posílil architektonickou kvalitu parteru.

7.3.3 Pěší a klidové zóny, solitérní zeleň

Bezesporu pozitivním trendem posledních let je budování klidových zón, zejména v městském centru, které jsou přirozenou a oprávněnou reakcí na

přeexponovanost provozu na ulicích a mají význam též pro zklidnění tempa dopravy. Také komponované umístování solitérní zeleně do těchto míst je správné. Spornou součástí řešení (například v Dlouhé ulici na Starém Městě) je sjednocení nivelety chodníku a vozovky. Toto pro Prahu netypické řešení se zdá být nadbytečné a bylo by vhodnější jej nahrazovat kultivovaně ztvárněnými zpomalovacími pásy na vozovce.

7.3.4 Dláždění

Nedostatkem v památkových zónách je tendence užívat méně hodnotnou dlažbu, než je typická pražská mozaika, zejména betonovou dlažbu zámkovou, která ovšem může být v územích pod plošnou památkovou ochranou vhodná jen na zcela výjimečných místech a v souvislosti například s uvolněnější zástavbou třeba v okolí rozsáhlejšího sportovního zařízení.

Také ve způsobech nakládání s dlažbou mozaikovou existují četné nedostatky, zejména pak velké zjednodušení, ba přímo ztráta vzoru a jeho nahrazení rozsáhlými plochami ze stejně zbarvených kostek. V takovém případě však mozaiková dlažba ztrácí své opodstatnění a dlážděná plocha měřítko stejnorodými, barevně neodlišenými (a vzhledem k rozměrům zadlážděných ploch vlastně „malými“) kostkami. Málo vhodné je také rychlé střídání odlišných vzorů bez zřetelně patrného důvodu změny vzoru. V extrémním případě zaujímá vzor pouze úsek chodníku v šíři domu (nově předlážděná ulice V kolkovně na Starém Městě). Takové řešení je koncepčně pochybné, neboť neumožňuje využít monumentality a perspektivních efektů vzorů a z chodníku činí doslova vzorník různých skladebných možností. Vhodnější je uplatnění jednotného vzoru po celé délce chodníku přilehlého k domovnímu bloku, případně i užití jednotného vzoru pro celou ulici anebo její stranu. Rozličná loga firem vyskládaná z mozaikové dlažby jsou přípustná, nejsou však vždy vhodná. Při jejich schvalování musí být mimo jiné vždy zvážen i charakter a průběh vzoru.

8. Zástavba ve vnitroblocích, průchody, pasáže

8.1 Eliminace původní zástavby a adice přehnaných anebo akontextuálních nových hmot

Oblast nové zástavby ve vnitroblocích představuje poměrně skrytou, avšak významnou vrstvu stavebního dění v Praze, jejíž posouzení je zvláště obtížné. Prostory dvorů a vnitrobloků skýtají nepochybně jistý rozvojový potenciál, a to i v PPR, ten je však omezený. Někdy je dokonce vytvářen demolicemi objektů či jejich dvorních křídel (části) – Národní čp. 973 na Novém, Liliová čp. 250 na Starém Městě.

Chyby v této oblasti jsou většinou dány **objemově předimenzovanou** výstavbou, která v dlouhodobém horizontu zvyšuje hustotu zástavby, včetně vedlejších efektů například dopravních, a v některých případech též zcela zastavuje parcelu monoblokem (Darex na Václavském náměstí). Zcela extrémním případem je komplex Prague City Center v Petruské čtvrti, který jedinou stavbou nahrazuje rostlou strukturu domovního bloku. V některých případech vestavby zřetelně narušují historický ráz architektury příliš akontextuálními novotvory (vestavba Ikano do Staré celnice na náměstí Republiky, vestavba ve dvorním prostoru u Kolovratského paláce na Starém Městě a další). Novostavbám ve vnitroblocích neschází mnohdy zajímavý architektonický výraz a svébytná kvalita (dům u Božího oka čp. 604 a Vratislavský palác v Liliové ulici na Starém, Mikulandská čp. 118 na Novém Městě), jejíž zevrubnější posouzení je předmětem metodického materiálu navazujícího na „Koncepci“ – *Metodika pro posuzování novostaveb a přístaveb ve vnitroblocích na území PPR*.

8.2 Nevhodné zásahy do dvorů a vnitrobloků

Dvorní prostory a prostory vnitrobloků se pro svou skrytost, zcela dle úsloví „co oči nevidí, srdce nebolí“, stávají nezřídka jakýmsi odkládištěm nekvalitního architektonického designu, jaký by byl v uličních prostorech pravděpodobně zcela nepřijatelný. Objevují se zde plastová okna, a to i okna zcela nečleněná, do vnitrobloku orientované půdní vestavby a nástavby jsou mnohdy zcela akontextuální a přehnaně dimenzované (Dušní čp. 1082 na Starém Městě). Vnější prosklené výtahy, které představují obecně sporné řešení i v případech, kdy jsou koncipovány nebo popisovány jako křehké designérské technicistní struktury, jsou ve skutečném provedení provedeny nedokonale a vytvářejí agresivní kontrast k většině vnitroblokových prostranství (například u výše uvedeného domu v Dušní ulici čp. 1082 na Starém Městě). Barevnost fasád, mnohdy odlišná od fasády uliční je nezřídka nevhodná, v památkových zónách existuje stále jistý tlak na reduktivní modernizace například štukatérského pojetí fasád. Rovněž tak zde mnohem „snáze“ zaniká architektonický detail, například zábradlí balkónů nebo třeba deštění pavlačí.

9. Interiéry a vnitřní prostory domů, celkové rekonstrukce

9.1 Zánik či potlačení historické struktury stavby

Chyby eliminační v interiérech a ve vnitřních prostorech domů souvisejí s radikálními adaptacemi historických objektů pro současné potřeby, zejména pak pro účely naddimenzovaného komerčního využití. V mnoha případech vedou k zániku historických dispozic, materiálů a konstrukcí, uměleckořemeslného detailu, a tím k zastření, potlačení historické struktury stavby. Nevyhnutelně s tím spojené jsou adice nových materiálů, dispozičních řešení, uměleckořemeslného či mnohdy typově pseudohistorizujícího detailu. Zánik hodnoty vnitřních prostorů historické stavby či jejich potlačení přitom zpravidla a až na nepatrné výjimky nevede k novým tvůrčím řešením, které bychom mohli vnímat jako, byť radikální, současnou představu o historickém domě.

Eliminační, adiční a transformační chyby jsou tak téměř nerozlišitelně spojeny. Mnohdy se představa o ochraně stavby památek redukuje na autenticitu nosného zdiva a hlavních konstrukcí a na některé zvláště výrazné dílčí prvky, zejména malované stropy trémové, nebere se však ohled na detaily větší či menší, které se šmahem se likvidují. Nahrazují se nic neříkajícími prvky novými, jež nezřídka maskují prázdnotu nového řešení a halí se nezřídka do pseudohistorizujícího hávu. Vyvrcholením této tendence je potom tzv. fasádismus jako totální zánik historické struktury stavby, který se v pražském prostředí v 90. letech naplno projevil u více objektů (Darex na Václavském náměstí, hotel Savoy na Pohořelci, budova České pojišťovny ve Vladislavově ulici, domy čp. 1103 a 1104 v Truhlářské ulici na Novém Městě, administrativní budova v Holešovicích, Dukelských hrdinů čp. 364).

9.2 Zánik a zastření historického charakteru interiérů, nevkus a neinvenčnost

Při obnově bytového fondu a adaptacích pro polyfunkční využití se ne vždy dostává hlavním interiérům (vestibulům, schodištím atp.) náležitá péče. Zbytečně se likvidují detaily i celé slohové vrstvy (Dušní čp. 907 a V kolkovně čp. 920 na Starém Městě).

Do historických interiérů často vstupují soudobé materiály a technologie, které většinou neumějí stárnout. Nedochozí u nich ke změnám k pozitivnímu v čase (hliník, plast). Soudobost, modernost současného řešení je zaměňována s úzkou škálou materiálů a jim odpovídajících výrazových prostředků. Často jde například o sklo, kov, plast, beton. Ve většině případů navíc jde o řešení ve své podstatě typová a typové prvky využívající – příznačné jsou například adaptace řady domů na Starém Městě pro kanceláře, viditelně se projevující do interiéru ulice svítivě bílými zářivkovými podhledy.

Se stavebními řešeními souvisejí mnohdy nekultivovaná řešení interiérová a typové zařizování kanceláří, jež se mnohdy promítá viditelně do veřejného prostoru, jak bylo konstatováno v předchozím odstavci.

Tato řešení se stala standardem či jakousi kulturní normou, a to do té míry, že mnohdy ani za málo vhodná považována nejsou. V historických domech pro kancelářské využití se dílčí části a prostory stavby, zejména ty s uměleckou výzdobou, restaurují, zpravidla kvalitně (i když i zde existují, bohužel, výjimky – barokní freska v kavárně Montmartre v Řetězové ulici na Starém Městě), části ostatní jsou radikálně modernizovány, včetně například přeměny dispozic, likvidace použitelných a hodnotných dveří apod.. Nechybí však ani případy zcela brutálního nakládání s historickými dispozicemi, jejichž exemplární ukázkou je proražení vjezdu do garáží přímo v mázhausu cenného historického domu čp. 125 v Ostrovní ulici na Novém Městě.

Často jsou likvidovány původní dlažby a nahrazovány méně vhodnými typy, patrnými například v průjezdech a vstupních prostorech domů na turisticky exponovaných trasách. Zejména nevhodně působí v historických domech dlažby tenkého střepe. I zde existují samozřejmě výjimky (nová pískovcová dlažba v průjezdu a dvoře domu U pěti korun čp. 465 v Melantrichově ulici na Starém Městě, jehož fasáda byla mimochodem také kvalitně restaurována). Mázhausy a vstupní prostory domů na turisticky exponovaných trasách se nezdědka proměňují na interiéry prodejen, v některých případech zvláště nekultivovaným způsobem (barokní dům U Kočků čp. 147 na Starém Městě, kde v rámci úprav zanikla hodnotná a plně využitelná pasáž s kvalitními bronzovými výkladci).

Rozličné výše popsané chyby a sporná řešení se v jednotlivých případech uplatňují v různé intenzitě, vždy však je některý z výše uvedených problémů přítomen. Objevily se u řady rozsáhlých adaptací a přestaveb z 90. let, namátkou je možné uvést stavby využívané parlamentem České republiky – Smiřický a Malý Šternberský palác (čp.7a 8/III), dále palác Trautmannsdorfský čp. 159/I, Vratislavský dům v Jilské ulici čp. 450/I, Sylva-Tarouccovský palác Na Příkopech čp. 852/II, přestavby pro Státní knihovnu ČR v areálu Klementina, přestavby řady obytných domů v lokalitě Jánského vršku na Malé Straně, adaptaci Sovových mlýnů, areál Všeobecné zdravotní pojišťovny Na Perštýně čp. 350 a řadu přestaveb domů měšťanských pro hotelové či kancelářské využití.